

VÝROČÍ

Když se zeptáte většiny lidí kdy se slaví den míru, nedostanete jednoznačnou odpověď. Mnozí patrně vysloví osmého května, kdy skončila 2. světová válka, ale to není správné datum.

Oficiálně žádný den míru neslavíme, přestože takový den vlastně existuje. Je jím 11. listopad 1918, který se, ale uvádí jako den válečných veteránů nebo lépe jako den vzpomínek (Remembrance Day).

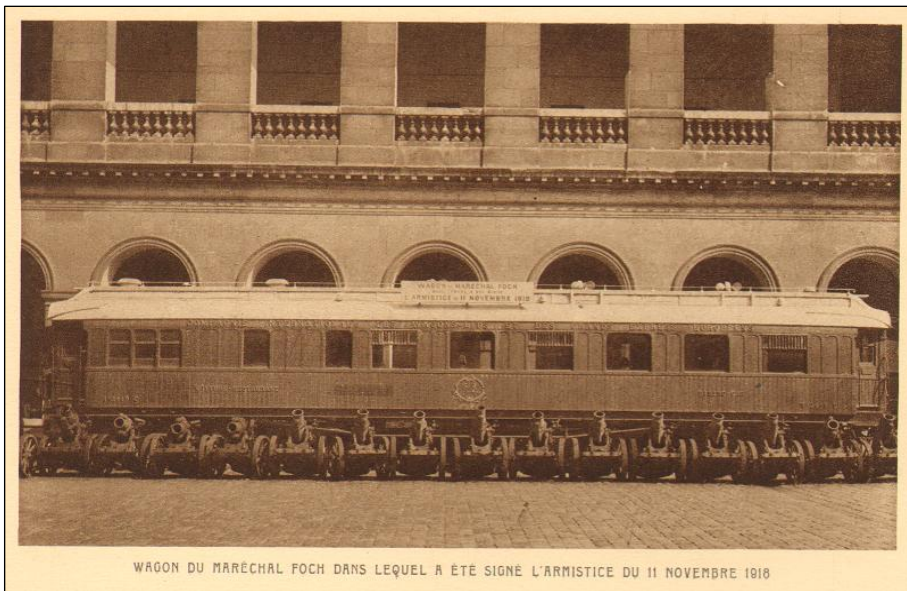
Pro nás Čechy je tento den novým svátkem, ale svět si ho připomíná od roku 1919. To datum nebylo zvoleno náhodně ani magicky, jak by se ze samých jedniček mohlo zdát, ale jako připomenutí dne, kdy maršál Ferdinand Foch podepsal s Německem příměří a skončila tak první světová válka. Tedy alespoň vojensky, politicky až mírovou konferencí v Paříži.

Příměří bylo podepsáno ve vlaku, který byl sestaven z několika vagonů pro účely jednávání vojenských štábů. Po několika hodinovém jednání bylo příměří podepsáno přesně v 11 hodin. Tento okamžik si od té doby připomínají lidé po celé Evropě. Jako symbol byl zvolen červený květ vlčího máku. To má svůj původ z básně John McCrae, který sloužil jako chirurg v roce 1915 v městě Ypres, kde byl vůbec poprvé v historii použit bojový plyn.

Vagón sám má svoji historii, která je neméně zajímavá. Byl postaven v roce 1913 pro mezinárodní společnost lůžkových a expresních vozů „Compagnie Internationale des Wagons-Lits et des Grands Express Européens“ a se začátkem války byl rekvírován pro armádu. V září 1918 byl přidělen generálnímu štábu. O rok později se vrátil zpět firmě, ale francouzská vláda požádala o jeho odprodání. Firma ho Francii darovala 1. října 1919 státu. Poté byl vagón vystaven na nádvoří Invalidovny a od roku 1927 byl vystaven v nové budově francouzského vojenského muzea.

Po napadení Francie Německem byl vagón na příkaz Hitlera vybourán, odvezen a ještě jednou použit a to ke stejnému účelu - podepsání kapitulace, tentokrát Francií 22. června 1940. Vagón byl poté odvezen do Berlína, kde byl veřejně vystaven a hojně navštěvován. V březnu 1945 byl odvezen a při náletech v Durynsku zničen.

Praha, 30. 11. 2011

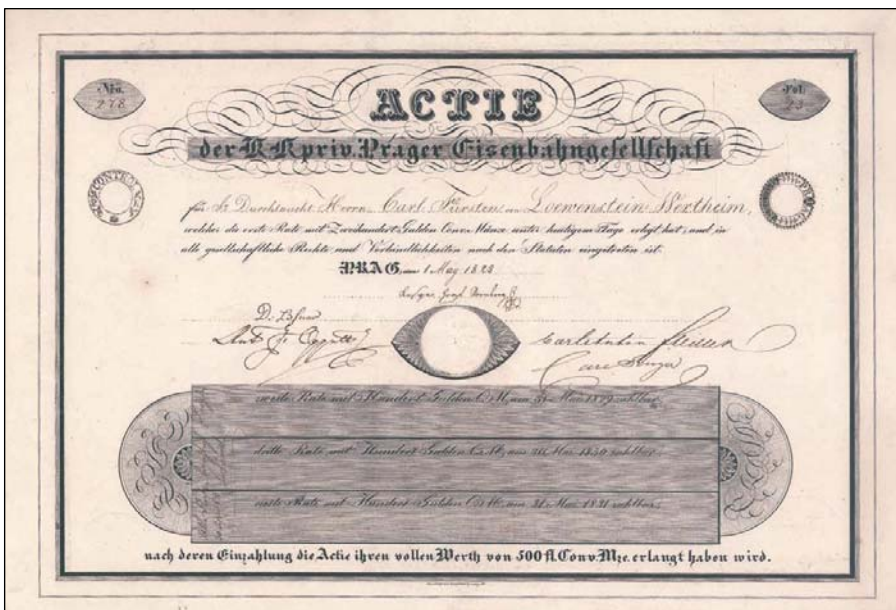
WAGON DU MARÉCHAL FOCH DANS LEQUEL A ETÉ SIGNÉ L'ARMISTICE DU 11 NOVEMBRE 1918

Vagón z Compiègne kde podepsalo Německo s Francií 11. listopadu 1918 příměří končící válku

NOVÝ REKORD

Akcie se jako sběratelský artikl objevily v 70. letech minulého století a od té doby si nový obor „skripofilie“ rází cestu světem a každý rok je zaznamenán nějaký nový neznámý kus nebo se v aukcích dosáhne vyšší ceny. Cenné papíry se i u nás těší zájmu mnoha sběratelů o čemž svědčí jak zájem o naše muzeum tak i cenotvorba volného trhu, která určuje zájemcům hodnotu vybraných kousků, zejména na specializovaných aukcích, kde se občas objeví i české papíry.

Ty zatím nedosahují světových cenových rekordů, ale některé se k nim úspěšně řadí. Před několika dny se k takovým přiřadila akcie Pražské železniční společnosti z roku 1828 patřící mezi nejstarší české firmy. Vydražena byla za cenu 11.000 EUR, která tak tento kus zařadila jako doposud nejdražší českou akci.

B590 – Akcie K.k. priv Prager Eisenbahngesellschaft vydaná 1. 5. 1828 v Praze na 200 zlatých

SOVĚTSKÁ PŮJČKA V ČSR

Zánik Carského Ruska a vznik nového státního útvaru znamenal v roce 1917 pro mnohé politiky světa šok. Během probíhajících válečných operací rozpustil 25. února 1917 car Mikuláš II. státní dumu a dva dny nato padla vláda. Vznikla nová prozatímní vláda v čele s Alexandrem Fjodorovičem Kerenskym a 3. září 1917 bylo vyhlášeno Rusko demokratickou republikou. Necelé dva měsíce poté byl bolševiky 7. listopadu 1917 proveden převrat z iniciativy V. I. Lenina, který se však v té době skrýval pod falešným jménem před policií. Nešlo ale o žádný masivní atak, jak bylo celé roky interpretováno. V Petrohradě si převratu skoro nikdo nevšiml, divadla hrála, noviny vycházely, jen tu a tam došlo k nějaké místní šarvátce. Premiér Kerenskij uprchl a s ním i jeho vláda. Další potyčky byly v Moskvě. Široká lidová revoluce to však nebyla. Rolníci se přidali jen proto, že měli zájem na rozdělení panské půdy a bylo jim v celku jedno kdo jejich přání vyhoví. Dělníci a koneckonců většina obyvatel chtěla především brzký konec války. Došlo k rozpadu armády a Německo s Rakousko-Uherskou armádou postupovalo téměř nerušeně do nitra Ruska. Lenin neměl zájem bojovat s armádami, ale měl zájem zlikvidovat carské stoupence. Proto vyjednal v prosinci 1917 příměří a 3. března 1918 uzavřel tzv. Brestlitevský mír. Centrální mocnosti získali možnost přeskupit vojenské síly na jiná bojiště v západní Evropě, ale především získaly rozsáhlá území téměř 1 milionu km², které Rusko uzavřeným mírem

Alex. F. Kerensky (1881-1970)

zasedání 1. všesvazového sjezdu sovětů byl vyhlášen Svaz sovětských socialistických republik, zkráceně SSSR.

Sovětský Svaz však byl trnem v oku všech průmyslníků a kapitalistů, kteří měli v Rusku své investice a podniky. Sověty totiž přijaly 24. prosince 1917 klíčový zákon o zestrátnění všech podniků v Rusku, ale také odmítly proplácet carské státní dluhopisy. Před rokem 1914 vlastnili zahraniční investoři přes 50 % všech ruských státních obligací a pochopitelně značný majetek v podnicích nebo ruských akciích. Leninovo rozhodnutí nerespektovat obligace vydané carem ať ve formě státní dluhopisů nebo jiných zahraničních i vnitřních půjček z nich učinilo cár papíru. Vyhlášení socialistické republiky totiž bylo postaveno tak, že jde o zcela nový stát, který nemá žádné vazby na bývalé státní útvary a tedy ani zodpovědnost za jeho závazky, majetek ale Sověty přirozeně převzaly.

Bohužel se díky válkou zdecimovanému průmyslu, navíc před válkou nepříliš rozvinutému a zejména po odstřížení od zahraničních investic, podařilo Rusku přivést ekonomiku téměř k zániku. Zesilovala se inflace a strádání lidí vedlo až k hladomoru. V tzv. prvním hladomoru v letech 1921-1922 zemřelo asi 10 milionů obyvatel, druhý v letech 1932-1934 měl 8 milionů obětí. Na první zprávy o hladomoru Lenin nereagoval, resp. až se značným zpožděním. Jeho hlavní snahou bylo upevnit bolševickou moc. Lenin však v této situaci musel hledat nápravu a současně přesvědčit svoje soudruhy, že je nezbytné změnit dosavadní politiku. Těm se radikální změna politiky válečného komunismu vůbec nelíbila. Lenin, ale argumentoval, že chtějí-li si moc dále uchovat je nevyhnutelná. Bylo to pro něj extrémně obtížné. Na X. sjezdu Všesvazové komunistické strany bolševiků v březnu 1921 bylo přijato rozhodnutí o obnově některých prvků tržní ekonomiky a soukromého vlastnictví u podniků do 20 zaměstnanců s tím, že měl být znovu umožněn přístup zahraničnímu kapitálu a měly být zavedeny stabilní peníze. Celý tento směr byl nazván NEP – Novaja ekonomičeskaja politika. Po nástupu J. V. Stalina došlo k opačnému rozhodnutí. V roce 1926 byl zakázán vývoz všech peněz a Sovětský svaz se tak opět odřízl od okolního světa včetně nutných zahraničních investic. Jediné financování státu bylo prostřednictvím vydávání stále nových a nových bankovek, které byly navíc často vyměňovány ve zcela jiných poměrech a tak docházelo k ožebračování lidí. Druhým zdrojem bylo to, že Státní banka snížila krytí oběživa, přestala uveřejňovat svoji účetní bilanci a začala půjčovat peníze vládě. Současně byl v roce 1930 zakázán soukromý prodej a nákup zlata.

I přes všechna tato opatření probíhal s Ruskem, resp. se SSSR čilý zahraniční obchod. Šlo zejména o Německo, Anglii, Francii a USA. Sovětská vláda ohromovala velkými zakázkami v zahraničí na plnění programu svých plánů pětiletky, kterými zvyšovala industrializaci země. Sovětský svaz navíc až úzkostně

Ruský car Mikuláš II. (1868-1918)

Vladimír I. Lenin (1870-1924)

Sovětská bankovka na 1 červonec vydaná v roce 1922 krytá zlatem

Státní znak Sovětského svazu, 1922

sledoval své závazky a jejich splácení, takže zahraniční investoři časem zjistili, že obchodování se Sovětským Ruskem není takovým hazardem. Velké americké koncerny začaly uzavírat jednu smlouvu za druhou. Sověti, vědomi si své pozice, si také začali na druhé straně klást podmínky splatností a lepších obchodních podmínek, pokud chtěl někdo další s nimi uzavřít smlouvy.

Politicky ale bylo navazování vzájemných vztahů o hodně složitější a komplikovanější. První oficiální styky SSSR s Československem byly navázány 5. června 1922 podepsáním smlouvy mezi oběma státy o zřízení zastupitelství obou států v Praze a Moskvě. Řádné diplomatické vztahy na úrovni vyslanectví byly navázány teprve 9. června 1934. Důležitou úlohu tu sehrál i nástup Hitlera k moci v sousedním Německu. Po navázání diplomatických styků se vše ulehčilo. Do té doby bylo problémem např. cestovat do Sovětského svazu. Většina pasů vydávaných u nás do roku 1934 obsahovala informaci, že cestovní pas je platný pro cestování do všech států Evropy vyjma S.S.S.R. Tam bylo třeba získat zvláštní povolení pro každou cestu.

Po navázání diplomatických vztahů bylo třeba uzavřít i vzájemnou obchodní a plavební dohodu. Ta by otevřela cestu pro vzájemný obchod a převedším pro jeho vypořádání a umožnila mj. Sovětskému Svazu proniknout do dalších míst jeho pozdějšího vlivu. Kromě diplomatických vztahů bylo tedy třeba zahájit jednání k uzavření smlouvy o vzájemném obchodu. Svaz měl zájem na dovozu nejen řady zboží, zejména strojů, ale také lidí, především inženýrů. Jenže zákazem vývozu peněz nebylo možné, aby Češi zaměstnaní v Rusku posílali peníze svým rodinám a ti tak neměli zájem odcházet za prací do Ruska, tedy až na určité výjimky, zejména politicky motivované.

Začala různá série jednání jak na diplomatické, tak obchodní a hospodářské rovině. Ta vyústila v uzavření obligační půjčky SSSR se zárukou Československé republiky u konsorcia našich bank v čele s Živnostenskou bankou, která byla podepsána 3. června 1935 na ministerstvu financí v Praze. Než však došlo k podpisu této dohody vedla k ní, jako obvykle složitá cesta. Vlastně došlo k podobným jednáním jako jsme popsali v minulém věstníku o Československé půjčce v Londýně, která probíhala neméně dlouze a spletitě a měla také problémy i s následným splácením. Tentokrát však Československo bylo na opačné straně smlouvy jako věřitel a shodou okolností i u této půjčky figurovala stejná osoba jako v Londýně v roce 1922. Byl jí dr. Edvard Beneš. Ale podívejme se na to postupně jak šly události za sebou.

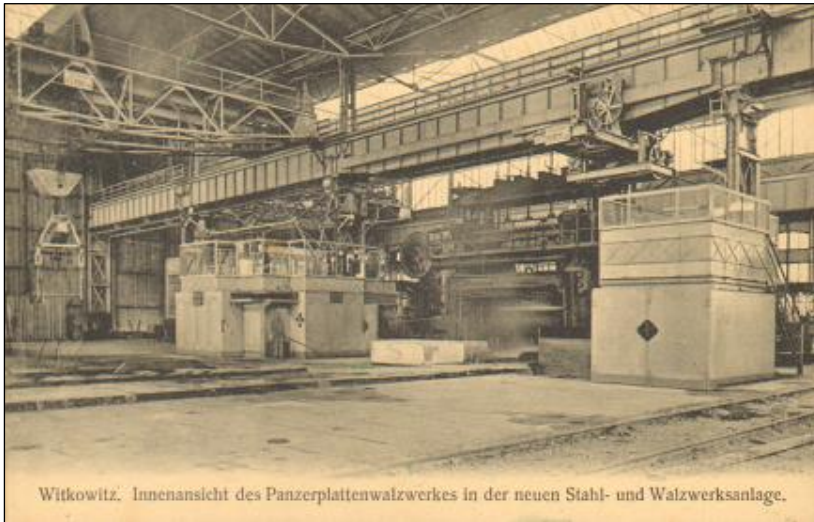
Před uzavřením dohody

Jak již bylo uvedeno, Sovětský Svaz potřeboval udržovat obchodní styky s řadou států, stejně jako ostatní s ním pro jeho klíčové suroviny. I přes rozdílné politické ideje tak byl vzájemný obchod oboustranně výhodný. První socialistický stát si navenek zachovával příjemnou tvář a díky jeho obratnosti si časem vybudoval dobré postavení. Rusové z počátku nakupovali spotřební zboží a textil, ale od druhé poloviny 20. let se začaly orientovat na průmyslové zařízení, stroje a investiční celky, které zvyšovaly jejich průmyslovou soběstačnost a u takových nákladnějších výrobků je přirozené, že je delší doba splatnosti i jiné obchodní podmínky. Současně s nárůstem jejich kredibility rostla i jejich stále častější odvážnost určovat a dokonce vynucovat si lepší smluvní podmínky. Poté co nastoupila celosvětová hospodářská krize a řada podniků ve světě se stala na takových zakázkách závislá, aby přežila, tento tlak začal ze strany SSSR zesilovat, protože jak víme platby z Moskvy chodily pravidelně a bez komplikací a to každý obchodník rád vidí. Aby však československé podniky mohly uspět ve světovém soupeření, musel vzniknout předpoklad, že jim domácí banky poskytnou dostatečný úvěr k profinancování výroby zakázek a dalšího provozu až do doby splatnosti sovětských pohledávek. Většina obchodů byla totiž kryta jejich směnkami a banky nerady přijímaly k eskontu ruské směnky před jejich splatností, čímž zatěžovaly podniky, které tak musely směnky držet až do doby splatnosti a neměly tedy volný kapitál.

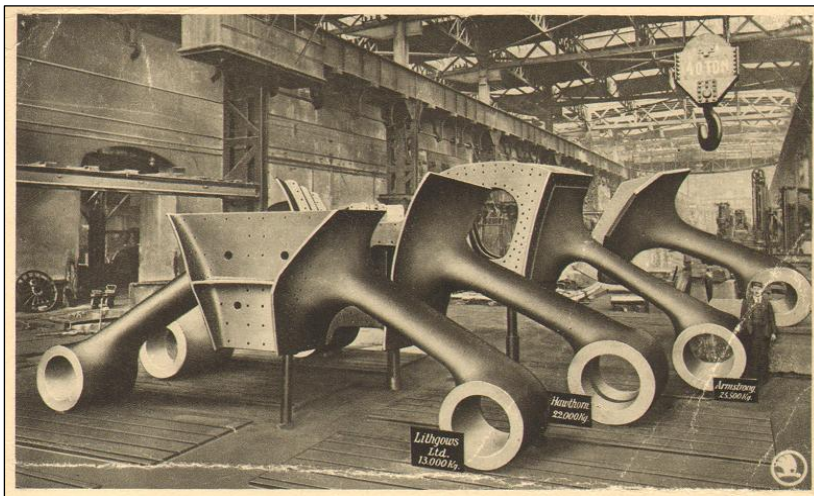
Průlom v této situaci nastal nejprve v Německu v letech 1925-1926, kdy banky začaly směnky eskontovat a prodlužovat jejich splatnost. Tato změna však nebyla nikterak dobrovolná, ale souvisela s velkými úvěry a především státní zárukou, bez které by se situace nezměnila. Mimo tuto záruku německé banky stále odmítaly sovětské směnky, stejně jako Anglie, Francie a další státy. Směnky se stávaly předmětem černého obchodu s vysokými odměnami za jejich proplacení, která dosahovala až 24 %. Později vznikly samostatné firmy, které se obchodováním s těmito smenkami specializovaly a které byly napojeny na bankovní domy, např. ČEFIAS. Vyplácení tak vysokých dodatečných nákladů na inkasování částky zvyšovalo cenu zboží až o třetinu a snižovalo konkurenci našeho zboží, čímž klesal objem vzájemného obchodu. S nástupem krize se i ten malý eskont smének u našich bank snižoval a 31. července 1931 se zcela zastavil. Banky v době krize neměly dostatek volných prostředků a tedy přirozeně omezovaly co nejrizikovější obchody, tedy takové co neznamenal rychlou mobilitu peněz. I přestože byl v roce 1931 přijat u nás zákon o podpoře zahraničního obchodu, nebyla Národní banka Československá domácím bankám ochotna směnky reeskontovat a když, tak opět jen za vysoké odměny. Zvolený postoj byl pochopitelný, protože hrozilo u takových pohledávek zamrznutí a to by v době krize bylo pro banku příliš vysoké riziko. V té době i Ministerstvo zahraničních věcí radilo postupovat opatrně a nejtít do větších rizikových obchodů. Systém první republiky byl pochopitelně provázán a tak nelze jednoznačně zjistit, zda se jednalo o tlak bank na politiky nebo obráceně. Každopádně je zcela jasné, že bankovní domy měly na politiku značný vliv, protože držely „kasu“, která mohla podrazit nohy politikům. Je téměř jisté, že okolnost, kdy po vzniku republiky neuznávalo Česko-

Bankovka Státní banky SSSR na 3 červonce vydaná v roce 1932, tisk Goznak Moskva

T0478 – Vítkovické železářny, interiér ocelárny a válcovny pancéřových plechů

T0590 – Škodovy závody v Plzni, odlitky hnacích hřídelí pro lodě, okolo roku 1930

slovensko de jure Sovětský svaz, ani s ním neuzavřelo obchodní dohody byla pod přímým tlakem bankéřů.

Situace se začala měnit s nástupem krize. V roce 1930 totiž z celkového objemu našeho vývozu bylo 87 % zboží charakteru kovodělného a strojírenského a zastavení dodávek by pro železářny a návazná odvětví znamenal nedozírné následky. Proto velké průmyslové podniky jako Vítkovice, Škoda, Poldina huť a další začaly tlačit na banky i za pomoci tisku, aby se situace začala měnit.

Opatrní bankéři, ale nechtěli jít do velkých rizik a tak se začalo mluvit o nutnosti zákona na podporu exportu s možností získání státních záruk. Československo nebylo v tomto ohledu jediné a nutno říci, že se o dost opozdilo oproti jiným státům. Již počátkem dvacátých let přijaly takový zákon v Belgii a Dánsku, v roce 1926 v Německu a Finsku a v roce 1930 v Itálii a o rok později schválilo exportní zákon Lotyšsko, Norsko a Polsko. Praha ho začala připravovat až na jaře 1931. První snahy pocházejí už z roku 1928, ale jak již bylo řečeno, tlak vedl především těžký průmysl a proexportně zaměřené koncerny, kdežto politická situace ovlivněná mnoha koaličními zájmy v čele agrárníků neměla takového zájmu na financování těchto zájmů a směřovala se v té době víc na politiku zemědělskou. Politiku kvót jednotlivých plodin a ochrany před dovozem, když o vývoz nebyl až takový zájem, tedy kromě cukru. Téma hospodářské podpory vývozu a to, zda se má vztahovat i na Rusko se stalo předním tématem všech politiků. Socialistické strany zákon podporovaly, strany sociální demokracie používaly především ekonomické argumenty. Agráři a národní demokraté naopak kladli důvody nestability režimu, nebezpečí pětiletky a také

dumpingového chování SSSR. Všichni svorně pak tvrdili, že takový zákon není ku prospěchu dělnictva a zaměstnanosti u nás, i když každý z odlišného důvodu. Návrh zákona doznal změn, když došlo ke škrtnu původního záměru, kterým měly být garance v objemu 1,5 miliardy Kč až do výše 75 % ceny zakázky. Ty pak byly upravovány na 600 milionů korun s výší do 65 %. Představitelé KSČ dokonce navrhly pozměňovací návrh, kterým měl být zákon vyhrazen jen na obchod se SSSR. Zákon byl konečně sněmovnou 16. července 1931 přijat, nicméně Národní banka Československá i nadále odmítala přijímat sovětské směňky a tak naděje exportérů, zejména Vítkovických železáren byly i nadále zklamány.

Levicově orientovaní politikové však dokázali najít cestu, jak Národní banku obejít. Pod vlivem politiků byla Zemská banka, obhospodařující peníze měst a obcí a řada veřejných korporací jako Penzijní ústav nebo Ústřední sociální pojišťovna. Ty měly kupodivu v době krize značné finanční rezervy, stejně jako další veřejné a sociální ústavy a tak došlo začátkem roku 1932 k vytvoření úvěrové akce Zemské banky, která umožnila profinancování sovětských směnek v objemu 233 milionů Kč. Jenže zákon o státní záruce ve schváleném objemu platil pouze pro rok 1932, ale jejich splatnosti byly delší. Agráři se snažili využít situace a zákon, kterým by se prodloužila platnost státní záruky blokovali požadavky na nové výhody pro zemědělství. Nakonec bylo prodloužení záruky schváleno zákonem č. 45/1933 Sb. Přes snahu všech však obrat vzájemného obchodu stále klesal. Vliv krize tu zjevně byl, přesto nemožnost financování výroby a zakázek a složitost proplácení směnek odrazilo firmy v obchodování se SSSR. I v Sovětském Svazu klesal zájem o některé výrobky. Postupnou industrializací byl systém soběstačnější a také měla stále větší vliv i politika vůči kapitalistickým státům, zejména pokud nebyly uzavřeny dlouhodobé vzájemné dohody. Současně klesala i celková zadluženost SSSR. Např. v roce 1931 činila 1,4 miliardy rublů, ale v říjnu 1935 to bylo již jen 139 milionů a SSSR stále pevně dodržovala své závazky.

Takový pozitivní vývoj sovětské ekonomiky začal bankéře zajímat. Ve světě financí také zapůsobilo tzv. Hooverovo moratorium a konference v Lausanne, která zastavila platby válečných reparací Německa. V době krize navíc řada států zavedla různá celní omezení, tarify vzájemného obchodu i clearigového vyrovnání a tak se hledaly cesty na tzv. volné trhy. Sovětský Svaz byl jediným takovým státem v Evropě a navíc se zajímavým potenciálem obchodu. V roce 1934 byl SSSR přijat do Společnosti národů, čímž změnil dosavadní postoj k versailleické smlouvě a začal se sblížovat s Francií, což vyvolalo silný ohlas v Německu. Německo mělo od uzavření Rapalské smlouvy v roce 1922 na Rusko značný vliv a proto se snažilo všemožně zabránit tomuto vývoji a hledalo cesty přes nabídky výhodných úvěrů od německých bank.

Vývoj politicko-ekonomické situace se začal měnit a Československo se snažilo dohnat možnost spolupráce, zejména po nástupu fašizmu v Německu. To vše vedlo k uzavření mezistátní dohody o navázání našich diplomatických styků, uzavřené 9. června 1934.

V Evropě stále doznávala a někde i přetrvávala hospodářská krize a tak případné objednávky se SSSR by byly vynikajícím rozjezdem pro mnohé firmy a lákadlem pro bankéře, průmyslníky i politiky. Rusové projevil zájem u nás nakoupit zboží

<< Dr. Edvard Beneš (1884-1948)
 < Maxim Maximovič Litvinov (1876-1951)

v objemu přibližně 500 milionů korun. Požadovaly, ale nejméně pětileté splácení, oproti obvyklejšímu tříletému co nabízela Praha. Vzájemný obchod by byl totiž nevyvážený, protože ČSR neměla takového zájmu o dovoz z Ruska, aby se bilance vyrovnala. Dalším důvodem byla i platební morálka a neochota českých firem jít do velkého rizika. Přestože jistota splátek ze SSSR byla celkem velká, přece jen řada firem novým partnerům nedůvěřovala a také zde stále byl problém s eskontem směn. Za hotové Rusové moc platit nechtěli, jen to zboží, které nemohli získat jinde a jinak.

V kuloárech začali všichni najednou mluvit o tom, jak obchodování se SSSR neznamenovalo nikdy žádný velký problém, neznamenovalo ani haléře ztrát, zdůrazňována byla solidnost a jistota. Národní banka rovněž začala

chválit SSSR jak v době krize včas vše splácel a tak usnadnil naši devizovou situaci. I v Moskvě se naši obchodní zástupci dovídali, jak prý zdejší vládní kruhy mluví vážně o půjčce, kterou by poskytlo Československo až v objemu 500 milionů, což prý osobně potvrdil ministr zahraničí Beneš sovětskému lidovému komisaři pro zahraniční věci Maximu Maximoviči Litvinovovi během jednání v Mariánských Lázních v září 1934. Mělo se dle vyjádření jednat o důkaz úplného přátelství mezi oběma státy.

Jednání o dohodách a cesta k podpisu

Přestože se doposud o žádném úvěru nejednalo, soukolí se začala dávat pozvolna do pohybu. České banky, byly přece jen stále opatrné a neměly zájem příliš riskovat své peníze. Z počátku se tedy dojednala přibližně nabídka 100.000.000 Kč, ale s výhradou, že Československý stát vydá záruky pro případ nesplácení. Po prosáknutí zprávy z Moskvy o jednání Dr. Beneše s Litvinovem se v říjnu 1934 rozvinula v Praze v odborných kruzích diskuze o možnosti poskytnout takovou půjčku, kterou by, ale dle vyjádření národohospodářského odboru vlády, stav domácího trhu nedovolil. Beneš se nehodlal vzdát. Sjednal si schůzku s guvernérem národní banky dr. Englišem, kterého požádal o podporu. Engliš se sice vyslovil pro omezený úvěr v rozsahu předjednané nabídky sto milionů, ale vyjádřil se tak, že prostředky musí poskytnout především firmy samé. Zdálo se, že tímto směrem se půjčka dohodnout nedá. Beneš tedy svolal první větší schůzku za účasti bank.

Ta se konala ve čtvrtek **8. listopadu 1934** na Ministerstvu zahraničních věcí v Praze. Přítomni byly ministr zahraničí Edvard Beneš, ministr financí Karel Trapl, guvernéř Národní banky JUDr. Karel Engliš, mimořádný vyslanec dr. Julius Friedmann, šéf národohospodářského odboru MZV dr. Prokop Maxa, vrchní ředitel Živnostenské banky JUDr. Jaroslav Preiss a řada dalších úředníků. Předmětem jednání byl, zatím stále eventuální, úvěr pro Sovětský Svaz a to za účelem usnadnění vzájemných obchodních vztahů. Z jednání vyplynulo, že Rusové prý činí předpoklad, že podpis obchodní dohody bude provázen poskytnutím úvěru. Bankéřům záleželo na vyrovnání obchodních bilancí, aby nebyla pasivní pro ČSR. Stát by byl ochoten převzít záruky za vývoz, ale těžko by mohl převzít jiné záruky. Bankám šlo o to, aby při sjednání tříletého úvěru nedocházelo k nastavování úvěru na další tříleté úvěry a tak nevznikal úvěr stále se opakující bez jistoty splácení.

Z vyjádření větších bank např. Zemské banky vyplynulo, že by se sama nebyla schopna úvěru účastnit, ale společně s dalšími ano. Protože sama má peníze od sociálních ústavů na 6% úrok neměla by být sazba pro Rusko menší. Úvěr by byl údajně krytý směnkami dodavatelských podniků, ale se státní zárukou protože banky by nemohly akceptovat takové riziko, což přednesl jako zásadní požadavek zejména Dr. Preiss, dále uvedl, že by úvěr v kontokorentu musel být krytý zbožím, které dovážíme z ciziny za devizy, tedy bavlna, nafta, len, zlato, železné rudy, měď a pod. Podmínkou by pak bylo, že Rusko odebere nejméně tolik, kolik my dovezeme. Rusku jde údajně o to, aby získáním úvěru u nás mohlo jednat v dalších zemích kde by jednali o podobných úvěrech. Šlo např. o v té době podobná jednání Ruska se Švédskem. Tam byla připravena a podepsána ze strany Švédska 16. března 1934 smlouva, kterou však SSSR neratifikovalo. Šlo o úvěr mezi Švédskou vládou a vládou SSSR na 100.000.000 švédských korun k nákupu zboží, kdy Svaz odevzdá Švédské vládě 5,50% obligace na doručitele splatné v 5-7 letech vydané v kusech 100.000 K v sériích A-H podle této splatnosti. K podpisu podobné smlouvy došlo mezi SSSR a Švédskem až 7. září 1940 s úrokem 4½%.

Proč vlastně šly banky nakonec na takové riziko?. Zájem peněz je pochopitelně vždy to co bankě neodrazuje od žádných jednání. Do této hry byly zataženy ministrem zahraničí Edvardem Benešem, který měl velký zájem na uzavření dohod se Sovětským svazem, aby podpořil své politické zájmy. Pro dosažení svého cíle byl ochoten vyjednat garanční podmínky,

JUDr. Karel Trapl (1881-1940)

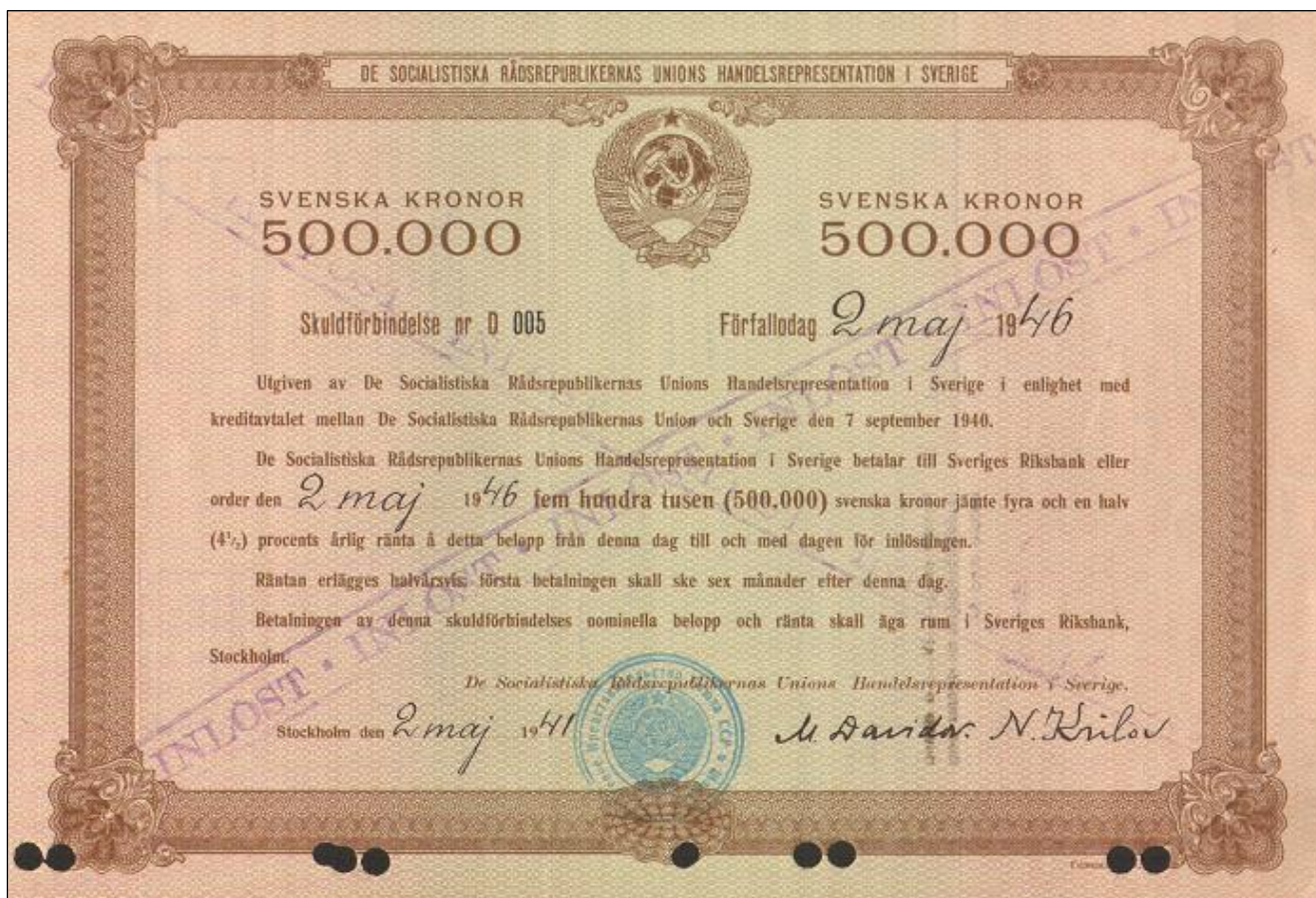
JUDr. Karel Engliš (1880-1961)

Dr. Prokop Maxa (AMZV)

Dr. Julius Friedmann (MÚA)

E4586 – Dluhopis Obchodního zastoupení SSSR, emise ze září 1940 s datem vydání 2. 5. 1941 na 500.000 SEK, tisk Goznak, 1940

takového rozsahu, který by bankéřům vlastně žádné riziko nepřinesl, když už stát nemohl dát půjčku ze svého. Z tehdejšího pohledu nehrozilo riziko pozdějších problémů nesplácení či jiného jako zahájení války, tedy alespoň ne brzké. Psal se teprve rok 1934. Naopak banky, ovládající náš průmysl měly zájem na oživení a lukrativních zakázkách, které by v objemu požadovaném SSSR byly tím pravým. Tak tedy banky daly souhlas a začalo se jednat.

Přestože úvěrová smlouva byla čistě finanční otázkou, vznikla z popudu politických. V pozdějším záznamu z jednání na ministerstvu financí z 8. května 1941 při řešení státní záruky bylo přímo konstatováno, že úvěrová smlouva se SSSR byla sjednána v rámci opatření proti průmyslové nezaměstnanosti na přání úředních činitelů reprezentovaných ministerstvem financí. To byl také oficiální argumentace při projednávání na veřejnosti. Když banky vypracovaly svůj návrh smlouvy, byl ten ruskou stranou prohlášen za nepřijatelný, načež se konaly porady 4.-16. května 1935 v jejichž důsledku byl návrh přepracován politickými zásahy co mělo vliv nejen na formu, ale i konstrukci úvěru. Ministerstvo financí se tak chopilo iniciativy a vlastně koncipovalo přijatelnou smlouvu a tedy banky by takovou smlouvu samy nepřijaly, ale vzhledem k tomu, že ministerstvo financí bylo nejvyšším úřadem nad bankami, jistě využilo při jednáních i argumenty, kterým by mohlo bankám ztížit jinou obchodní činnost. Banky tak při této smlouvě bez souhlasu financí neučinily žádné kroky. To se projevilo i v textu záruční listiny, kde je psáno, že úvěrová smlouva byla ministerstvem financí předložena a jím se souhlasem vzata na vědomí. Banky by tedy samy takovou smlouvu v roce 1935 svobodně nepodepsaly.

V průběhu listopadu a prosince 1934 se začaly upřesňovat informace z ruské strany k možnosti sjednání úvěru. Rusové prý vyjádřili zájem o objem asi jedné miliardy korun. To bylo ovšem vysoce nadsazeno jako jejich vyjednávací pozice a banky by takovou sumu nebyly ochotny vůbec řešit. Zajímavé je uvést si v této souvislosti několik čísel vzájemného obchodu mezi oběma státy.

rok	dovoz ČSR ze SSSR	vývoz ČSR do SSSR
1932	167.000.000 Kč	122.000.000 Kč
1933	109.000.000 Kč	76.000.000 Kč

Za této situace by se miliarda rovnala asi desetinásobnému ročnímu vzájemnému obratu. Problém byl nejen v objemu, ale i uváděných cifrách, tedy ve výkladu statistik. Ze Sovětského Svazu se ve skutečnosti dováželo mnohem více zboží, stejně jako při našem vývozu, ale díky tomu, že šlo přes jiné státy jako prostředníky bylo u nás počítáno do statistiky jako pocházející z dovozové země nikoli země původu, ale ve Svazu byla statistika vedena trochu jinými metodami. Také zde se projevil i důsledek dalšího přeprave zboží. Současně i výše obratu pak mohla vyvodit, že některé zboží dovezené k nám přes prostředníky by se sjednáním přímého obchodu s Ruskem stalo výrazně levnější a to mnohdy až o polovinu.

Takže na základě rozdílných statistik, ale zejména ve snaze o vyrovnání vzájemného obchodu bez tzv. špiček na jedné či druhé straně byla při jednáních upřesněna částka úvěru asi na 450.000.000 Kč, tedy v případě nejvýše tříletého úvěru by se jednalo o objem asi 150 milionů korun ročně, což banky samy o sobě vylučovaly dát na úvěr v plné rozsahu. Pokud by probíhal odbyt československého zboží a SSSR by vydalo krycí směnky obnovující se po třech měsících po celou dobu sjednaného úvěru, byly by banky v takovém případě ochotny krýt asi celkem 100 až 120 milionů Kč. Firmy, které by dostaly zapláceno hotově oproti směnkám by byly ve výhodě a bylo by správné požadovat od nich poplatků od společné pokladny vyrovnávací příjmy, ale předpokladem se mělo stát také zvýšení záruky ČSR na 80 % částky a na revolvingový kredit dokonce plných 100%.

V prosinci vyšlo najevo, že Rusko si představuje ne úvěr na zboží, ale bankovní půjčku k jejíž tíži by platilo hotově objednávkami. Výši úvěru chtěly Rusové stále okolo 500 milionů korun s tím, že by odebrali v celé hodnotě zboží během jednoho roku, ale splatnost by pak musela být pětiletá. Pro naše firmy by se jednalo o přílišné zatížení kapacit a směřování na jednoho zákazníka, navíc v často v oborech, kdy se požadované zboží mohlo jinde prodat výhodněji a za okamžité platby.

Sověti, ač o úvěr sami nežádali, začali dostávat nabídky od Francie, Anglie, Spojených států i Německa. Moskevské vyslanectví živě komunikovalo s Prahou a poukazovalo na situaci a vývoj nabídek, které by ohrozily konkurenceschopnost našich zakázek, kdybychom přišli pozdě. Rusové sami Praze sdělili, že prý mají dostatek nabídek na čtyřleté úvěry a nyní čekají nabídku dokonce na pětiletý a údajně se jim nabízejí další dvě miliardy franků z Paříže a 100 milionů dolarů z USA. Pětiletý úvěr nabídl Rusku prezident Říšské banky Hjalmar Schacht, aby tím Německo získalo dobrou obchodní pozici a upevnilo si stávající, jenže ostatní státy se nezačaly předhánět v nabídkách jak Schacht předpokládal a tak mu zůstal v ruce černý Petr pevně daného příslibu na úvěr ve výši 200.000.000 RM, který však nechtěl ve skutečnosti příliš realizovat.

Během jednáních vznikaly otázky případného zpětného dovozu z Ruska a obavy, aby nešlo o zemědělské produkty, které by Československo v žádném případě nechtělo. Mezitím do tisku pronikly informace o probíhajících jednáních o úvěru. Rusové velmi nelibě nesly předčasnou publicitu a také to dali najevo, když okamžitě žádaly o důvěrná jednání jinak že přeruší vyjednání o obchodní smlouvě. Kromě bankovního úvěru měli Rusové také žádat u nás o státní půjčku. Tu by však nebylo vůbec ochotno Československo poskytnout a tak nedošlo ani na zahajovací jednání v této otázce. Mezitím začínají zástupci obchodní mise SSSR v Praze vyjednávat s průmyslovými podniky o případných nabídkách a dodávkách. Velké koncerny jednají v součinnosti se svými bankami o tak velkých objednávkách. Při jednom takovém jednání navrhl generální ředitel Vítkovického horního a hutního těžářství Oskar Federer, zda by nebylo účelné vytvořit kromě bankovního také průmyslové konsorcium, které by se staralo o financování obchodů. Byl by to sice zastřený úvěr kromě těch sto milionů co nabízejí banky, ale celkově by se mohlo jednat o objem až 300 milionů rozdělených do tří let, s čímž by se Rusové asi již spokojili.

Edvard Beneš byl z vývoje a protahování situace nervózní a tak koncem roku padlo rozhodnutí, že se jednání o podpisu obchodní smlouvy oddělí, protože ta byla již téměř hotova. Tím skončila první etapa jednání o úvěru a další započala v lednu 1935.

Peněžní ústavy byly spokojeny s návrhem průmyslu, ale měly obavy. Pokud by se zapojily průmyslové podniky, které by si výrobu financovaly z peněz uložených u bank, úvěrů a tedy vlastně opět z bankovních peněz, bylo by nutné, aby se obchod poté soustřeďoval opět jen u těchto firem, které by poskytly těch chybějících 200 milionů a vyvstala tedy otázka, jak by byla řešena splatnost a úroky. Stále častěji se v zápisech z porad objevuje nutnost státní záruky nejlépe formou poskytnutí státních pokladničních poukázek bankám, alespoň v posledních dvou letech úvěru, aby mohly mobilizovat své peníze. Rusové stále požadují při jednání nízké úročení, jenže banky by chtěly, aby se jim dostalo náležitého úrokování a aby navíc dodavatelé poskytující úlevy a provize 2-3% z obnosu faktur odevzdaly tyto peníze konsorciu bank poskytující tento úvěr.

Velikost úvěru a celkové podmínky, které se na začátku objevily jednoznačně odmítly největší banky řešit samostatně a tak vzniklo bankovní konsorcium. To bylo složeno z našich největších bank a podle klíče se také rozdělovaly peníze i později vydané obligace. Hlavní slovo a vedení konsorcia převzala Živnostenská banka s podílem 20,00 %, následovaly Zemská banka (dříve Zemská banka království Českého) s 15,20 %, Česká eskomptní banka a úvěrní ústav měla 12,40 %, Banka pro obchod a průmysl dříve „Länderbanka“ 10,80 %, Česká banka Union 10,00 %, Ústřední banka Českých spořitelů 8,80 %, Banka Československých Legií 7,60 %, Anglo-Československá a Pražská úvěrní banka 6,00 %, Česká průmyslová banka 5,20 % a s nejmenším podílem 4,00 % Agrární banka Československá. Všechny tyto banky podle uvedeného klíče byly ochotny poskytnout celkem 100.000.000 Kč.

Ruské dodávky měly být vyhrazeny pouze podnikům zúčastněným na průmyslovém konsorciu. Banky stále chtěly splatnost 3 let oproti požadované pětileté době. Mimořádný zplnomocněný ministr Dr. Julius Friedmann přednesl v poradě na konci roku 1934 informaci, že jednání o vzájemné obchodní dohodě jsou skoro u konce a že pokud se týká úvěru, Rusové požadují, aby jeho projednání vycházelo nikoli z jejich strany jako žádost, ale aby věc byla aranžována jako podnět od nás. Dále sdělil, že Rusové se nechtějí vázat na určitý druh zboží, ale chtějí objednávat výrobky dle své volby. Dr. Hanuš Ringhoffer jako zástupce strojírný zdůraznil, že Rusové nikdy doposud nezískali pětiletý úvěr a obával se, aby Rusové neobjednávali jen to zboží, které nemožou nikde jinde dostat a my jim nepomáhali prorážet jednání jinde. Rovněž jsou očekávány jednání o cenách, protože Rusové tím, že budou platit hotově budou požadovat další slevy. Probíhající jednání o dodávkách bylo pod politickým tlakem vyjednáváno za zvlášť stlačených cen. Dalším důvodem byla i snaha o nastartování ekonomiky a také snaha podniků proniknout na velký trh. Podniky se měly vyjádřit, kdo do toho půjde. Všichni měli obavy, aby kromě této smlouvy neklesl obrat zboží za normálních podmínek. Z porady bankéřů vyplynulo, že se má obecně za to, že Rusové dají příslib zachování normálních objednávek ve stejné výši jako na základě úvěru.

P1790 - Živnostenská banka v Praze, ulice Na Příkopě, záběr asi z roku 1902 >

Hjalmar Schacht (1877-1970)

Oskar Federer (1884-1968)

Uvedený bankovní úvěr se tedy nakonec rozšířil o navržený průmyslový úvěr, na kterém byly zastoupeny uvedené banky podílem v poměru kapitálové účasti na daných podnicích. Členy průmyslového konsorcia s uvedenými podíly objednávek byly:

Vítkovické horní a hutní těžířstvo	45.500.000 Kč
Akciová společnost dříve Škodovy závody	34.000.000 Kč
Báňská a hutní společnost	20.000.000 Kč
První brněnská strojírenská společnost	10.000.000 Kč
Válcovny Mannesmannových trub akc. spol.	10.000.000 Kč
Západočeské továrny kaolinové-šamotové a slovenské závody magnesitové akc. spol.	10.000.000 Kč
Spojené závody pro výrobu Karborunda a Elektritu akc. spol.	7.500.000 Kč
Českomoravská – Kolben – Daněk akc. spol.	5.000.000 Kč
Ringhofferovy závody a. sp.	5.000.000 Kč
Poldina huť	2.000.000 Kč
Československá zbrojovka, a. s., Brno	1.000.000 Kč

Celkem byly členové průmyslového konsorcia ochotni podle předběžných objednávek dát dohromady 150.000.000 Kč, čímž spolu s bankovním úvěrem v hodnotě sto milionů byl naplněn požadovaný rámec 250 milionů korun.

V pátek **25. ledna 1935** se konalo důvěrné jednání zástupců průmyslu na pražském obchodním zastupitelství SSSR v Lützowově ulici č. 21 (dnes Opletalova). Předmětem jednání byla specifikace investičních dodávek, tedy různých strojů, kompresorů a dále turbin, kotlů, stavebního materiálu vysokých pecí, koksáren apod. Vedle tohoto dlouhodobého investičního úvěru našeho průmyslu byl projednávám se zástupci bank úvěr na zboží běžné potřeby, suroviny, polotovary jako plechy, soukolí vagonů atd. Dodání bylo projednáváno podle obvyklých platebních podmínek případně i za hotové s tím, že se musí projednat úroková míra pro úvěrové smlouvy. Ruská mise projevila zájem vybudovat mezistátní obchodní styk s tím, že podstatné zvýšení ruského dovozu, ale podmiňuje přiměřeným odběrem ruských produktů Československem. Na naší straně opět vznikla velká obava, aby se nejednalo o zemědělské produkty. Dále zástupci mise uvádí, že při současných politických poměrech je Rusko nuceno mít větší zřetel k Anglii a Francii, jako převážně největším odběratelům Ruska, ale uvedlo i Německo s jeho nabídkou úvěru 200 milionů marek. Rusové stále odmítají akceptovat úvěr na 3 roky a žádají splatnost pět let s tím, že nabídky mají už i odjinud. Poté padly určité kompromisní návrhy, se kterými ředitel pražské mise F. F. Kilevič (uváděn někdy též jako Kielevič nebo Kilevitz) odjede do Moskvy a dá vědět.

Ve čtvrtek **21. února 1935** SSSR sděluje, že žádá alespoň splatnost 5 let a úrok nejvýše 5%. Dále by prý Rusku dělalo potíže respektovat udělování objednávek podle účasti na průmyslovém konsorciu a požaduje, aby měli svobodnou volbu mezi dodavateli, podle bank by to bylo možné jen z bankovní části úvěru. Jelikož všechna jednání nevedla zatím k výsledku, proběhlo jednání guvernéra Karla Engliše, sovětského vyslance v Praze Sergeje Sergejeviče Alexandrovského a Jaroslava Preisse o nových návrzích s tím, že by Živnostenská banka byla garantem obou úvěrů a jakýmsi administrátorem v rámci svého podílu na bankovním konsorciu. Poprvé padla varianta vydání obligací na místo směnek. Rusko by dodalo ke krytí obligace splatné do pěti let s tím, že minimální úrok bude 6% a z toho nelze sejít s tím, že placení by bylo pololetně. Kdyby úroky nebyly zavčas placeny, stal by se celý úvěr ihned splatným. Národní banka Československá by byla ochotna v posledním roce obligace lombardovat. Počátek úvěru by bylo možné realizovat asi v říjnu až prosinci 1935. Na bankovní část úvěru bylo přijato jednomyslné stanovisko nutnosti 100 % státní záruky, takže kdyby Rusko neplatilo, měly by banky právo žádat od státu hotově a nebo v 6% státních pokladničních poukázkách vyplacení. Rusové by mohli disponovat volně prostředky na objednávky, ale s tím, že podmínkou by bylo sdělování nákupního programu předem. Živnostenská banka v zastoupení konsorciálních bank začala připravovat úvěrovou smlouvu mezi bankami a SSSR.

Smlouva byla doplněna o ustanovení, která by dala vznik trvalým obchodním stykům a proto stávající zboží Sovětský svaz dále odebíral. Dr. Preiss zdůraznil, že o text smlouvy bude v cizině velký zájem a proto je třeba, aby všechny formální otázky byly v pořádku a smlouva snesla kritiku a také, aby nepoškozovala zájmy a pověst ČSR v cizině.

Zástupci našich bank vyjádřili, že průmyslového úvěru se může účastnit každá firma na stejném podkladě jako konsorcium, tedy že přijme za své zboží placení obligací.

V připravovaných smlouvách se začíná objevovat dělení obligací na Lit. B – tedy bankovní úvěr a Lit. A. to jest úvěr průmyslový. Národní banka projevila ochodu lombardovat obligace Lit. B a byla požádána a motivována (neuveďeno jak), aby souhlasila i s lombardováním na kusy Lit. A.

Sergej S. Alexandrovskij, detail (NAČR)

První audience vyslance Alexandrovského v Lánech 18. 7. 1934 s Masarykem a Benešem (NAČR)

Dále bylo konstatováno, že začíná vyjednávání s ministerstvem financí o poskytnutí státní záruky. Finance byly ochotny poskytnout 100 % záruku za úvěr Lit. B, ale u Lit. A jen do výše 65 % a to podle ustanovení zákona č.121/1931 Sb. o úvěrech. Podle Jaroslava Preisse však nešlo o úvěr dodavatelský, ani o pohledávky vývozců, ale o pohledávky majitelů obligací znějících na doručitele ve smyslu zákona č.70/1635 Sb., který může být prý garantován i v míře vyšší než 65 %. Současně zastával stanovisko, že nejde jen o kapitál obligace, ale i příslušenství. Jednání, aby záruční provize pro ministerstvo financí, příslušející mu za její poskytnutí v tomto případě odpadla nebo byla snížena na minimum, přičemž banky se dovolávaly toho, že stát při této formě úvěru dostane rentovou daň z obligací. Varianta ohledně proplácení záruk ministerstvem financí prostřednictvím poskytnutí pokladničních poukázek bylo financemi odmítnuto. Rovněž bylo projednáno, že vydání obligací bude vázáno na poskytnutí zboží a tedy se bude řídit individuálními okolnostmi každého obchodu a proto bude pravděpodobné, že v tomto směru banky obdrží určité podněty ze strany SSSR.

Jak již víme v dubnu 1935 byl Rusy odmítnut první návrh úvěrové smlouvy a byly vyžádány na SSSR protinávry, případně sdělení požadavků speciálních přání na znění smlouvy. Do věci byl zapojen zejména ministr zahraničí Dr. Edvard Beneš, který měl na smlouvě enormní zájem. Průmyslníci však považovali text smlouvy za správný a zcela obvyklý pro mezinárodní ujednání, přesto bylo po poradě doporučeno se Sovětským svazem dále vyjednávat v rozumné míře.

Dalším problémem se jevílo umořování obligací. Podle zákona č.250/1934 Sb. o umořování listin nešlo u nás prohlásit za umořené obligace cizích států, aby nedošlo k poškozování těchto států, kdy podobná ustanovení má každý stát. Právníci vyjádřili názor, že pokud by Sovětský svaz předem souhlasil, že se podrobuje souhlasu s umořováním těchto obligací nebylo by takové umořovací řízení v ČSR prohlášeno za neplatné, protože vlastně všechny kusy budou splatné jedině v tuzemsku a registrovány navíc u Živnostenské banky. Ministerstvo financí sdělilo, že by ministerstvo spravedlnosti tento výklad oznámilo soudům, takže by klauzule o podřízení československým umořovacím právem v úvěrové smlouvě mohlo zůstat. Ještě vznikl problém nad tím, že se toto umořování nevztahuje na kupony, leda že by před uplynutím promlčecí lhůty bylo ztráta nebo zničení oznámeno zavázané osobě tedy SSSR.

Úterý 7. května 1935 byla další schůzka s ruskými zástupci, kde formulují základní požadavky. Výše úvěru byla upřesněna a potvrzena podle nabídky ve výši 250.000.000 Kč. Úvěr musí být považován za finanční bez ohledu na to, že pochází ze dvou zdrojů. Nepřekročit uvedenou částku a bude na 5 let. Pětiletá doba poběží od okamžiku skutečného použití peněz. Rusové budou formulovat své požadavky kvartálně tak, že vždy měsíc dopředu sdělí potřebu úvěru a pro tu pak emitují obligace. Ty by dodaly do Prahy a Živnostenská banka jim dala protihodnotu na účet z něhož by disponovaly šeky k proplácení zboží podle bankovního úvěru, průmyslový úvěr by šel pomocí obligací. Skutečná forma placení hotově nebo v obligacích by byla interní mezi Živnostenskou bankou a dotyčnou firmou. V závěrečném protokolu by měla být podle nich upravena řada technických otázek, tedy místo plnění, splatnost dodávek, začátek oběhu obligací atd. Bylo sjednáno, že obligace budou mít různá data vydání a budou tu tedy různé tranše, vydávané podle aktuální potřeby. Co do kusového rozdělení chtěli Rusové emitovat 10 kusů po 10.000.000 Kč, 140 kusů po 1.000.000 Kč a 100 kusů po 100.000 Kč.

Ministerstvo financí vyčíslilo také svoje požadavky. Šlo o rentovou daň pro Prahu ve výši 3% z úroků plus 384% přírůstek tj. asi 0,90% z kapitálu ročně. Dále pak admisní poplatek 1% z nominale obligací jednorázově, takže celkem by vše vyšlo Rusku i s 6% úrokem obligací na 7,10%. Obligace tištěné v Moskvě by byly vydány sovětským komisariátem financí a kontrasignovány kontrolní sovětskou komisí.

Bankéři se mezitím dozvěděli podmínky úvěru Říšské banky v Berlíně, který sjednal Hjalmar Schacht. Byl nakonec sjednán také na o 6% úrok na dobu 5 let se státní garancí ve výši 70 % doplněnou tajnou garancí ve výši 22 ½%.

Na jednání v sobotu 11. května 1935 Rusové nabízejí úrok 5,50%, který by akceptovali, ale bez všech poplatků, banky stále žádají 6% netto. Otázka daňová se přesunula mezi státní představitele. Přímá dohoda, která bude v textu obligací dle ujednání vyznačena, byla projednána a schválena tak, že kapitál i kupony budou splatné beze srážky jakýchkoli daní, dávek a poplatků a to jak v Sovětském svazu tak v Československu.

Postupem času se začala projednávat i otázka tisku obligací. Banky požadovaly, aby náklady spojené s tiskem nesly Rusové, což Rusové byli přijati akceptovat za předpokladu, že tisk bude proveden v Moskvě. Stále se projednávalo navržené rozdělení po 10.000.000 Kč, 1.000.000 Kč a 100.000 Kč, kdežto banky do návrhu prosazovaly jen kusy na jeden milion a sto tisíc. Nově bylo dojednáno, že obligace by byly vydány do 18 měsíců ode dne podpisu úvěrové smlouvy a smlouva, že bude platit do úplného proplácení všech obligací a kuponů. Relativně dlouhá doba 18 měsíců byla sjednána z důvodu, že objednávky mohly být zadávány až do uplynutí jednoho roku ode dne podpisu smlouvy a Rusové počítají s nejdelší dodací lhůtou 6 měsíců, ale podle jejich požadavku by nastala splatnost objednávek teprve efektivním dodáním, takže po odevzdání obligací za poslední objednávky bude lhůta 18 měsíců nejzašším termínem. To souviselo s praktickou realizací objednávek, které by některé podniky nemusely v krátké době stihnout a proto došlo k rozdělování na delší časové úseky. Touto novou formulací se v důsledku nátlaku SSSR prodloužilo období úvěrování oproti původnímu návrhu. Rusové při jednání znova opakují svůj požadavek na povahu úvěru, tedy finanční, na kteréžto skutečnosti nic nesmí měnit fakt, že úvěr pochází ze dvou zdrojů, ale složení obou částí jsou ochotni vzít na vědomí ve zvláštním protokolu. Odmítají, ale závazek objednat za víc než 250 milionů korun. Tato na první pohled zvláštní podmínka souvisí s upřesňováním objednávek a postupným nárůstem cen finálních výrobků podle těchto specifikací.

Jednání se stávalo stále obtížnějším a obtížnějším, protože bylo formulováno víc politicky než finančně-technicky. Na základě takového postupu oznámil JUDr. Jaroslav Preiss ministerstvu financí, že je ochoten vzdát se jednání (osobně) ve prospěch kohokoli jiného, kdo by jednání chtěl dále vést.

Důvodem tohoto kroku byl značný tlak na jeho osobu, který byl v důvěrném záznamu jednoznačně specifikován nejen na Rusy, ale zejména na předsednictvo vlády a jmenovitě dr. Beneše. Nátlak nebyl jen zákulisní, ale byl zvolen i mediální. Články o jednáních vyšly např. v Národních listech nebo Lidových novinách. O těch bylo známo, že měly blízko k ministerstvu zahraničí. Preiss odůvodnil návrh vzdání se své pozice při vyjednávání na zasedání konsorcia tak, že důvodem prý není osobní kampaň novinářská proti jeho osobě, ale pouze přesvědčení, že nemůže dát svůj podpis pod smlouvu, která by neodpovídala skutečností jemu i třetím osobám přijatelným. Dal tak jednoznačně najevo, že nátlak státu na povolení úvěru i stupňující se požadavky Rusů jsou již nepřijatelné, pokud nedojde jednoznačně k převzetí 100 % státní záruky za celý úvěr. Jako zástupci banky,

JUDr. Jaroslav Preiss (1870-1946)

poskytující své zdroje se mu nelze divit. Nakonec však po zákulisním jednání s dr. Traplem a dalšími nemusel odstoupit z rozhovorů a situace se poněkud uklidnila.

Sověti nechtěli předložit všechny vytištěné obligace najednou, ale nabízeli že svoji potřebu budou pro každý kvartál oznamovat a že z této sumy pokaždé složí k dispozici část kusů. Tato podmínka se pak dostala i do závěrečné verze smlouvy. Ve stejný den pak ministerstvo financí definitivně potvrdilo, že záruční provizi počítat nebude a že vláda projedná takové usnesení i v ministerské radě. Finance také přislíbily že vyhoví žádosti Živnostenské banky o osvobození od poplatkové dani přičemž dluhopisy budou pokládány za dluhopisy cizozemské a jako takové nebudou podléhat poplatku v ČSR. Opětovně bylo usneseno, aby konsorcium bank trvalo na 6 % úroku netto pro banky, protože tato otázka nebyla se Sověty úspěšně dotazena.

V rámci jednání, které byly na přelomu roku odděleny od úvěrové smlouvy byla konečně dokončena politická jednání o vzájemné obchodní smlouvě a ta byla v Praze slavnostně podepsána ve čtvrtek 16. května 1935. Poté byl Edvardem Benešem uspořádán slavnostní oběd za účasti řady osobností, které se na smlouvě i vztazích se sověty podíleli.

Podpis československo-sovětské obchodní smlouvy v Praze 16. 5. 1935

Slavnostní oběd po podpisu smlouvy 16. 5. 1935 (oba snímky MUA ČR)

V sobotu **18. května 1935** se již upřesňuje formální stránka uzavření smlouvy. Rusové chtěli, aby smlouva byla uzavřena mezi pražským obchodním zastupitelstvím v zastoupení Sovětského svazu a Živnostenskou bankou, ale bylo současně prosazeno podepisování všemi bankami zúčastněnými na konsorciu. Úvěr byl definitivně označen za finanční a již se neobjevuje v podkladech jiná sazba než 6%, která byla finální sazbou obligací. Rusové se dále nechtějí zavázat k vyčerpání celého úvěru a tak bylo doplněno ustanovení o částce, která pokud do roka nebude vyčerpána zmenší se o to celková suma úvěru. Původně se mělo jednat jen o sumu z průmyslové části úvěru, nyní bylo dohodnuto, že to bude v celém úvěru. Z podkladů zmizelo rozdělení obligací, resp. úvěru na Lit. A i Lit. B, ale v interních podkladech banky při rozdělování obligací se tyto signatury nadále dochovaly.

Posledních několik komplikací se objevilo v termínech proplácení. Rusové chtěli platit až po obdržení zboží, továrny trvaly na účtování ke dni splnění dodávek, nakonec vzniklo řešení, že odevzdání obligací nastane 30 dnů po odeslání zboží ze závodu prokázaného odesílacími dokumenty. Rusové trvali na tom, že nechtějí dát všechny obligace k věrné ruce, ale chtějí je odevzdávat postupně podle čerpání úvěru a tak jim bylo vyhověno. Nedořešena zůstala otázka předčasného splacení, kde banky požadovaly v takovém případě 2% odměnu, ale Rusové o tom nechtěli ani slyšet, proto bylo Preissem navrženo, aby nespláceli předčasně a tato klausule byla ze smlouvy vypuštěna. Právě tato otázka se pak stala aktuální za pár let, ale nepředbíhejme.

Den předtím tedy 17. května 1935 padl na vyslanectví požadavek, aby prý první nabyvatelé obligací se zavázali, že je neprodají. Rusové to vysvětlili, že se obávají po vydání okamžitého prodeje obligací jejich majiteli, což by mohlo vyvolat pokles kurzu obligací pod pari, což prý vůbec nemohou připustit. Živnostenská banka se totiž zavázala, že obligace umístí na pražskou burzu pro zboží a cenné papíry. Bankám se tento návrh vůbec nelíbil. Nakonec připustili variantu, že by majitelé požádali zástupce SSSR o souhlas s prodejem a pokud by kurz byl al pari nebo vyšší SSSR by ho povolilo. Nakonec po hlasování bankovního konsorcia na poradě byl návrh odmítnut a do zápisu uvedeno, že v krajním případě jednání je možné nabídnout ústupek, že se bude jednat o vázání jen na dobu 2-3 měsíců, ale s tím, že to popírá základní princip obligací na doručitele což je potřeba Rusům zdůraznit. Nakonec se tento bod do smlouvy nedostal.

V pondělí **3. června 1935** odpoledne byla podepsána na ministerstvu financí v Praze úvěrová smlouva na finanční úvěr ve výši 250.000.000 Kč mezi Obchodním zastupením Svazu sovětských socialistických republik, resp. jeho jménem a deseti bankami. Smlouva byla vyhotovena jen ve dvou exemplářích pro každou stranu po jedné a měla celkem osm stran s devatenácti články. Místem plnění pro všechny platby a závazky byla stanovena Praha. Začaly tak realizace objednávek a jednotlivých obchodů a jejich vypořádání. Za tím účelem a podle dispozic smlouvy, pořídila Živnostenská banka zvláštní vázané knihy s přesným rejstříkem vydaných obligací, kde se také registrovaly všechny proplácené kupony. Tyto knihy byly vytištěny v Pražské akciové tiskárně. Na základě článku VII. smlouvy bylo vydáno celkem 200 kusů obligací po 1.000.000 Kč a 500 kusů obligací po 100.000 Kč, ale k tomu se ještě dostaneme.

Registrační kniha pro evidenci obligací á 100.000 Kč (archiv ČNB)

JEDNO STO TISÍC

100000

100000

Kč 100.000

Kč 100.000

6 %ní OBLIGAČNÍ PŮJČKA
SVAZU SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH
REPUBLIC

OBLIGACE číslo 046

Splatná dne 16. listopadu 1940.

Tato obligace tvoří součást pětileté půjčky sjednané Svazem Sovětských Socialistických Republik roku 1935 v republice Československé ve výši Kč 250.000.000.

Svaz Sovětských Socialistických Republik vyplatí doručiteli této obligace u Živnostenské banky v Praze dne 16. listopadu 1940

KČ 100.000—

slovy jedno sto tisíc korun československých hotově beze srážky jakýchkoli daní, dávek a poplatků, jež jsou nebo budou zavedeny jak ve Svazu Sovětských Socialistických Republik, tak v republice Československé.

Obligace tato suročí se 6% p. a. pololetně pozadu a má deset kuponů splatných vždy 16. května a 16. listopadu toho kterého roku beze srážky jakýchkoli daní, dávek a poplatků, jež jsou nebo budou zavedeny jak ve Svazu Sovětských Socialistických Republik, tak v republice Československé.

Tato obligace jest přímým a bezpodmínečným závazkem Svazu Sovětských Socialistických Republik, který za její zaplacení ručí veškerým svým jménem, a jest zapsána v rejstříku pětiletých 6 %ních obligací Svazu Sovětských Socialistických Republik na podkladě shora zmíněného úvěru vydaných, vedeném u Živnostenské banky v Praze jakožto místa platebního.

Kapitál i příslušenství této obligace požívají plné záruky republiky Československé dle ustanovení zákona ze dne 9. dubna 1935 čís. 70 Sb. z. a n. a výnosu ministerstva financí čís. 66766/35 II B/5 ze dne 3. června 1935.

Národní komisař financí Svazu
Sovětských Socialistických Republik

G. Glinko

Hlavní ředitelství státních
společností a státního úvěru

A. Bergansky

100000

100000

16. listopadu 1935.

Moskva, SSSR.

ГОЗНАК 1935.

JEDEN MILION

1000000

1000000

Kč 1.000.000

Kč 1.000.000

**6 %ní OBLIGAČNÍ PŮJČKA
SVAZU SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH
REPUBLIC**

OBLIGACE číslo 642

Splatná dne 16. prosince 1941.

Tato obligace tvoří součást pětileté půjčky sjednané Svazem Sovětských Socialistických Republik roku 1935 v republice Československé ve výši Kč 250.000.000.

Svaz Sovětských Socialistických Republik vyplatí doručiteli této obligace u Živnostenské banky v Praze dne 16. prosince 1941

Kč 1.000.000 —

slovy jeden milion korun československých hotově beze srážky jakýchkoli daní, dávek a poplatků, jež jsou nebo budou zavedeny jak ve Svazu Sovětských Socialistických Republik, tak v republice Československé.

Obligace tato sročí se 6% p. a. pololetně pozadu a má deset kuponů splatných vždy 16. června a 16. prosince toho kterého roku beze srážky jakýchkoli daní, dávek a poplatků, jež jsou nebo budou zavedeny jak ve Svazu Sovětských Socialistických Republik, tak v republice Československé.

Tato obligace jest přímým a bezpodmínečným závazkem Svazu Sovětských Socialistických Republik, který za její zaplacení ručí veškerým svým jměním, a jest zapsána v rejstříku pětiletých 6 %ních obligací Svazu Sovětských Socialistických Republik na podkladě shora zmíněného úvěru vydaných, vedeném u Živnostenské banky v Praze jakožto místa platebního.

Kapitál i příslušenství této obligace požívají plné záruky republiky Československé dle ustanovení zákona ze dne 9. dubna 1935 čís. 70 Sb. z. a n. a výnosu ministerstva financí čís. 66766/35 II B/5 ze dne 3. června 1935.

Národní komisař financí Svazu
Sovětských Socialistických Republik

G. Griško

Hlavní ředitelství státních
spořitelů a státního úvěru

A. Bergansky

1000000

1000000

16. prosince 1936.

Moskva, SSSR.

ГОЗНАК 1936.

Vývoj obchodu do vzniku Protektorátu

V úterý **25. června 1935** informuje Živnostenská banka představitele konsorcia, že uzavřela všechny smlouvy s průmyslovými podniky a že se ty zavázaly uhradit bance, každá podle svého podílu náklady spojené s uzavřením úvěrů. Částka nebyla pevně smluvena, šlo o objem asi 25 - 50.000 Kč a měla být rozúčtována.

V pondělí **8. července 1935** informovalo obchodní zastoupení SSSR Živnostenskou banku, že moskevský komisariát financí není schopen vytisknout obligace včas, tak, aby byly k dispozici již pro první objednávky, jejichž splatnost nastane z části v polovině příštího měsíce, protože vznikly potíže hlavně proto, že obligace musí být tištěny na zvlášť upraveném papíře, podobně jako bankovky. Z toho důvodu navrhuje komisariát, aby se banka spokojila do konce měsíce s psanými prozatímními certifikáty (vremennyye svidětelstva), které by měly analogickou formu jako obligace a byly opatřeny stejnými podpisy. Bylo konstatováno, že s výhradou ministerstva financí by se mohlo Rusům vyhovět. Prozatímní certifikáty podle následků porady by měli tu nevýhodu, že by nebyly obchodovány na burze, což však by prakticky nevadilo. Dále se uvádí, že obchodní zastoupení se domnívá, že definitivní obligace by mohly být hotovy i dříve, snad v září a že jde jen o záležitost čistě technickou. Tento problém nastal v době dovolených a tak se stalo, že na ministerstvu financí nebyl k zastížení nikdo kompetentní a jiní o smlouvě nic nevěděli. Vznikl dokonce předpoklad, že by Rusové mohli obligace dát tisknout v Praze. Po prvním s jednání Rusy však bylo řediteli Preissovi jasné, že Moskva na tisk obligací v Praze nikdy nepřistoupí. Jelikož mu šlo především o hladký průběh obchodu uvedl při poradě, že ve smlouvě nestojí, že by obligace musí být tištěny a Rusko by mohlo dodat obligace psané na stroji s vlastnoručními popisy, ale nesměly by obsahovat žádný text mimo smlouvu, tedy označení že by se jednalo o nějaký prozatímní ráz dokumentu. Přesný text obligací byl totiž součástí smlouvy. Jakmile by prý Rusové obligace vytiskli, mohli by se obrátit s žádostí o výměnu obligací, čemuž by banky mile rádi vyhověly. Moskvě se návrh líbil a vyjádřila, že nebude třeba žádné změny ve smlouvě. O měsíc později, přesně ve čtvrtek **8. srpna 1935** informuje obchodní zastoupení banku, že jí v nejbližších dnech předá obligace za 3.500.000 Kč s datem emise 22. srpna 1935. Z textu dopisu se sice nedá rozpoznat, že se jednalo o prozatímní obligace, ale z informace obchodního zastoupení Živnostenské bance datovaném 28. prosince 1935 byla banka informována o došlé zprávě z Moskvy, že dosud vydané obligace, které byly vlastně provizorními, budou nahrazeny definitivními titry, takže je bude nutné vyměnit. Patrně již při příští zásilce obligací. V archivních podkladech není dochován záznam o probíhající výměně nebo podané žádosti obchodního zastoupení bance jak bylo domluveno, ale zřejmě opravdu došlo k výměně obligací za nové, byť v řádu několika měsíců od jejich prvního vydání. Existovalo tedy nejméně 79 kusů prozatímních obligací po 100.000 Kč a 33 kusů po 1.000.000 Kč. Zřejmě se jednalo o cyklostylované tiskopisy nebo kusy psané na psacím stroji, ale jejich podoba včetně úrokových kuponů musela být zcela shodná s textem smlouvy, jejich podobu ale neznáme.

O den později t.j. **9. srpna 1935** žádá Živnostenská banka dodání kusů po 100.000 Kč s uvedením, že na první dodávce ze Státní banky v Moskvě je v českém textu uvedeno hlavní ředitelství státních spořitelů a státního úvěru oproti ohlášenému textu hlavní ředitelství státních spořitelů pracujících a státního úvěru. Den na to odpovídá obchodní zastoupení, že text není možné změnit, ale postarají se o to, aby další byly vydány správně. K tomu je dochována část korespondence o správnosti překladu uvedených názvů do češtiny s tím, že texty dodala ruská strana, která pak potvrzuje jejich správnost.

Víme tedy, že podle smlouvy mělo být vydáno celkem 200 a 500 ks. Vzhledem k tomu, že měly nést podle smlouvy různá data podle dodávek je otázkou jak vlastně byly tištěny a kolik jich bylo celkem vyrobeno. Obligace byly vytištěny podle původních dohod v Moskvě v tiskárně Goznak. Skupině Goznaku patří nejen mincovny a tiskárny, ale i papírny. V té době však byla v provozu jen papírna v Leningradu (dnes Petrohrad), kde byl také papír pro tyto obligace vyroben.

Obligace byly vytištěny kombinovanou technikou linoového ocelotisku a ofsetu. Text byl posléze dotištěn knihtiskem. Lze předpokládat, že tisk vznikl jako polotovar, takže nejprve byly vytištěny rámečky v dostatečném množství s rezervou pro pozdější výrobu včetně zmetků makulatury a rezervních kusů a poté se podle potřeby tiskly jednotlivé kusy. Tuto teorii potvrzuje jednak fakt, že Živnostenská banka po ukončení vydávání obligací v červnu 1937 provedla soupis, kde se uvádí, že v depotním oddělení zůstalo uloženo 70 vytištěných vzorů. Z toho 41 kusů po 1.000.000 Kč a 29 kusů po 100.000 Kč, neboť moskevská Státní banka dávala postupně k datu emisí vždy nové vzory obligací k dispozici. Od každého data a série to byl vždy jen jeden kus, pouze u prvních kusů z roku 1935 bylo vydáno 9 ks 1.000.000 Kč a 10 ks po 100.000 Kč. Druhým faktem je nemožnost, aby Rusové dopředu znali možnosti dodávek, když rozdělení jednotlivých emisí bylo podle úverové smlouvy dáno vypořádáním objednávek, resp. dodávek a to tak, že vždy dvakrát do měsíce byla provedena část emise podle ohlášené potřeby. Proto jsou také tolik rozličná data vydání a dokonce existují tři signatury tiskárny a to za podpisem „GOZNAK“ jsou roky 1935, 1936 a 1937.

Přes přísnou kontrolu všech vytištěných kusů zaujme informace z 16. března 1943, kdy se řešily otázky splácení půjčky a stav sovětského majetku v Německu. Ze zprávy, která vznikla pro generálního správce sovětského majetku v Německu, resp. v Protektorátu vyplývá, že v Živnostenské bance bylo deponováno 70 nečíslovaných kusů obligací jako rezervní kusy pro případ amortizace, ztráty apod. Počet souhlasí s počtem vzorů, nicméně zřejmě šlo opravdu o shodu počtu, protože vzory byly očíslovány nulami a nedaly by se tak použít v případě umocnění jiných kusů jako náhrady bez čísel. Navíc určitý počet kusů vzorů byl předán z tiskárny i Státní bance SSSR a i v tiskárně zůstalo původně uchováno množství vzorů. Podle neověřené informace se v průběhu 70. let část kusů skartovala, přičemž část kusů se dostala mimo kontrolu tiskárny. Je

však možné, že tyto kusy, které jsou v držení ruských sběratelů pocházejí i z původních vzorů dodaných státní bance. V jakém počtu však byly opravdu vydány vzory jednotlivých kusů se asi již nedozvíme, ani jak s nimi bylo v Sovětském Svazu posláno. Díky mezinárodním kontaktům muzea se podařilo zjistit, alespoň tyto zatím neověřené údaje. Nicméně pokud se jedná o tzv. živé vydané kusy, je jejich evidence plně dochována a z ní vyplývá níže uvedené údaje.

KUSY á 100.000 Kč			KUSY á 1.000.000 Kč		
Datum vydání	čísla	kusů	Datum vydání	čísla	kusů
22.08.1935	001-003	3 ks	22.08.1935	501-503	3 ks
26.08.1935	004	1 ks	26.08.1935	---	0 ks
15.09.1935	005-011	7 ks	15.09.1935	504-508	5 ks
01.10.1935	012-016	5 ks	01.10.1935	509-513	5 ks
16.10.1935	017-025	9 ks	16.10.1935	514-516	3 ks
01.11.1935	026-044	19 ks	01.11.1935	517-520	4 ks
16.11.1935	045-059	15 ks	16.11.1935	521-526	6 ks
01.12.1935	060-063	4 ks	01.12.1935	527-529	3 ks
16.12.1935	064-079	16 ks	16.12.1935	530-533	4 ks
02.01.1936	080-094	15 ks	02.01.1936	534-539	6 ks
16.01.1936	095-115	21 ks	16.01.1936	540-544	5 ks
03.02.1936	116-137	22 ks	03.02.1936	545-550	6 ks
16.02.1936	138-178	41 ks	16.02.1936	551-558	8 ks
02.03.1936	179-244	66 ks	02.03.1936	559-571	13 ks
16.03.1936	245-267	23 ks	16.03.1936	572-577	6 ks
02.04.1936	268-313	46 ks	02.04.1936	578-583	6 ks
16.04.1936	314-352	39 ks	16.04.1936	584-586	3 ks
04.05.1936	353-394	42 ks	04.05.1936	587-588	2 ks
18.05.1936	395-427	33 ks	18.05.1936	589-592	4 ks
02.06.1936	428-463	36 ks	02.06.1936	593	1 ks
16.06.1936	464-498	35 ks	16.06.1936	594-596	3 ks
01.07.1936	499-500	2 ks	01.07.1936	597-602	6 ks
01.07.1936	701-734	34 ks		---	0 ks
16.07.1936	735-771	37 ks	16.07.1936	603-604	2 ks
03.08.1936	772-803	32 ks	03.08.1936	605-607	3 ks
17.08.1936	804-830	27 ks	17.08.1936	608	1 ks
01.09.1936	831-866	36 ks	01.09.1936	609-614	6 ks
16.09.1936	867-883	17 ks	16.09.1936	615-617	3 ks
01.10.1936	---	0 ks	01.10.1936	618-620	3 ks
16.10.1936	---	0 ks	16.10.1936	621-622	2 ks
02.11.1936	---	0 ks	02.11.1936	623-634	12 ks
16.11.1936	---	0 ks	16.11.1936	635-639	5 ks
01.12.1936	---	0 ks	01.12.1936	640-641	2 ks
16.12.1936	---	0 ks	16.12.1936	642-647	6 ks
02.01.1937	---	0 ks	02.01.1937	648-652	5 ks
16.02.1937	---	0 ks	16.02.1937	653-658	6 ks
01.04.1937	---	0 ks	01.04.1937	659-660	2 ks
16.04.1937	---	0 ks	16.04.1937	661	1 ks
03.05.1937	---	0 ks	03.05.1937	662	1 ks
18.05.1937	884-892	9 ks	18.05.1937	663-666	4 ks
02.06.1937	893-950	58 ks	02.06.1937	667-675	9 ks
	---	0 ks	02.06.1937	676-700	25 ks (nepoužité kusy)
Celkem		750 ks	Celkem		200 ks

Pozornému čtenáři jistě neušel fakt, že v podepsané smlouvě bylo sjednáno vydání 200 ks po 1.000.000 Kč a 500 kusů po 100.000 Kč, ale součet vydaných kusů je vyšší o 250 ks u stotisícového nominálu. Během realizace objednávek vznikla potřeba zvýšit úvěr o částku 25.000.000 Kč a proto byla 6. února 1936 podepsána dodatková dohoda o zvýšení částky úvěru, k čemuž se za chvíli dostaneme. Vzhledem k tomu, že čísla obligací šla za sebou, lze i přes rozličná data vydání rozpoznat jaká čísla pocházejí z doby před zvýšením úvěru a jaká z doby pozdější. Nicméně je třeba zdůraznit, že kromě pořadového čísla nelze na obligacích z navýšení rozpoznat tento krok. Text obligací včetně podpisů zůstal naprosto shodný a dokonce i výše celkového úvěru 250 milionů korun zůstala na nových kusech nezměněna, což je poněkud zarážející, ale opět to lze vysvětlit na vrub výroby s tím, že dotisk neprobíhal v celém textu, ale jen v datu a pořadovém čísle dotiskem do blankety již před tím vytištěných. Vratme se, ale v přehledu událostí ještě na malou chvíli před zvýšením úvěru.

Ve čtvrtek **10. října 1935** byly projednávány na poradě bankovního konsorcia základní podmínky pro přijetí emise obligací na pražskou burzu. Jako cizí státní papíry by neplatily tzv. admisní poplatky ministerstvu financí, jak bylo při sjednání smlouvy domluveno. Za povolení emise se platilo tehdy ministerstvu financí poplatky od 5 do 50.000 Kč. Za záznam emise na pražské burze účtovala burzovní komora roční poplatky ve výši 1/20 kurzovní hodnoty, maximálně však 30.000 Kč.

V sobotu **28. prosince 1935** probírá schůze konsorcia, že obchodní zastoupení SSSR informovalo o výměně provizorních obligací a o tom, že patrně již při příští zásilce obligací dojdou definitivní tištěné kusy. Současně je zvažována informace o tom, že se hlásí další české firmy, které by chtěly dodat zboží Rusku prostřednictvím tohoto úvěru, přestože je již téměř vyčerpán stávajícími objednávkami. Rusové pak žádají, zda by se nenašla nějaká možnost a při jednání výslovně poznamenal nový vedoucí mise Stepan Mouradian, že to není ze strany Ruska požadavek, nýbrž že tak činí ve prospěch československého průmyslu, zda by nebylo možné provést změnu. Mělo to být provedeno tak, že členové průmyslového konsorcia u kterých se nevyčerpá limit by postoupili svoji kvótu na tyto objednávky jiným firmám, které projevíly zájem. Bankéři to zpočátku nevidí reálně neboť vzhledem k nastavení smluv by tak šlo činit jen mezi členy stávajícího konsorcia. Na to vznikl dotaz zda by se tedy nemohl zvýšit úvěr o částku asi 15–25 milionů Kč. Nakonec po další poradě konsorcia byl 21. ledna 1936 zaslán návrh dohody o zvýšení částky úvěru na obchodní zastoupení a 6. února 1936 byla podepsána dodatková dohoda, kterou se bankovní úvěr zvyšuje o 25.000.000 Kč. Při projednávání smlouvy byla navržena podmínka vázání zvýšení na vyčerpání celého úvěru průmyslového, ale to bylo Rusy odmítnuto s tím, že nemají pro určité kategorie výrobků od nás objednávek a tak některé kvóty zůstanou nevyčerpány což se nakonec potvrdilo. Zvýšení bylo rozděleno mezi banky ve stejném poměru jako u původní smlouvy. Ministerstvo financí potvrdilo i pro tento dodatečný úvěr státní záruku ve výši 100%.

Zástupce jedné menší banky (neuveďeno které) navrhl, aby byly vydány také kusy po 50.000 Kč, neboť banky měly zájem na menších kusech od počátku úvěru. Během realizace došlo několikrát i k určitým přesunům kusů v rámci daných kvót mezi bankami. K tomu nový požadavek, stejně jako původní byl znova odmítnut pro odpor Rusů.

Živnostenská banka měla umístit obligace na pražskou burzu, což jí ukládala smlouva. Jelikož už došlo k vydání finálních kusů oslovila ministerstvo financí se schválením této emise. Ministerstvo sdělilo, že aby stávající stav konsolidačního procesu našich státních papírů nebyl narušen bude nutné z tohoto důvodu s uvedením obligací počkat. Přece jen teprve krátce odeznívala krize, chystala se velká operace unifikace našich státních půjček a uvolnění dalších papírů na trhu by mohlo oslabit kurz všech papírů což nechťelo ministerstvo financí připustit.

Během jara 1936 byl v několika jednáních projednáván další úvěr pro SSSR ve výši 100 milionů od bank a 230 milionů korun od průmyslu za stejných podmínek. V tomto případě však chtělo dát Ministerstvo financí na průmyslovou část záruku jen 65%, na bankovní část by dalo opět 100%. Rusové navíc požadovali snížení úrokové sazby na 5 ½% s tím, že je to maximální sazba, kterou akceptují a žádali nejméně osmiletý úvěr se 100 % zárukou státu a také jako při dojednávání prvního úvěru, opět chtěli úvěr výhradně finanční a nikoli dodávkový. Opět však byli ochotni přistoupit na kompromis zdrojů ve stejném poměru 125 milionů od bank i průmyslu. Zástupci průmyslu však vyjádřili velké pochybnosti, zejména o tom, aby byl dodržen 100 % odběr zboží v plné výši úvěru, protože již se aktuálně ukazovalo, že stávající úvěr možná nebude zcela vyčerpán. Krom toho obchodníci uvedli, že zároveň vznikají obtíže při běžném obchodu tak, že Rusové často dovážejí své zboží přes Anglii a jiné země, ale sami požadují odběr rovnou od nás což komplikuje vzájemný obchod a vznikají komplikace devizové.

Na úterý **23. června 1936** svolalo ministerstvo zahraničních věcí poradou, kde se konstatovalo, že úvěr byl vyčerpán a do úřadoven Národohospodářského IV. odboru svolává zástupce všech kdo se na úvěru podílejí k poradě o otázkách dalšího financování vývozu do Sovětského svazu.

Není jisté na škodu vyjmenovat několik firem, které nebyly členy průmyslového konsorcia, ale které dodaly zboží v rámci objednávek placených z bankovní části úvěru. Největším podíl na dodávkách i mimo průmyslové konsorcium mělo Vítkovické horní a hutní těžištvno s 38.238.000 Kč. Z konsorcia dodávaly navíc ještě Škodovy závody v Plzni, První brněnská strojírnská společnost a Poldina hut'.

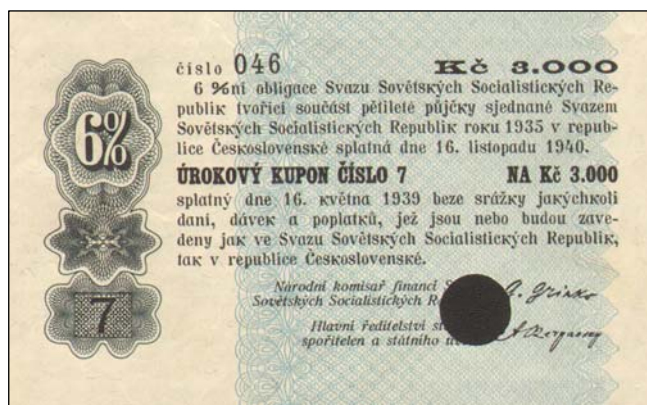
Mimo konsorcium to byla Brno-Královopolská továrna na stroje a vagony akc. spol. v Brně s dodávkami za 3.056.000 Kč, J. Volman továrna na stroje obráběcí a slévárna Čelákovice (2.829.000 Kč) nebo Arno Pauert Varnsdorf (1.149.000 Kč). Menší zakázky dodal např. Rudolf Bächer Roudnice, Zbirožské železářny Max Hopfengärtner, akc. spol. Holoubkov, firma Ing. O. Podhajský akc. spol. Praha, Kablo, akciová továrna na káble a drátěná lana nebo pilníkářna Tlustý & Löwy v Hlinsku.

Rusové nenakupovali jen strojírnské a hutní výrobky, ale třeba i chemické od Spolek pro chemickou a hutní výrobu v Ústí nad Labem za 816.000 Kč. Výčet by nebyl úplný, kdyby nebyl zastoupen i spotřební zboží. Z oboru textilního dodala nejvíce Akciová společnost Novo-Kdyňské přádelny na hlazenou a česanou přízi ve Kdyni za 7.510.000 Kč, dále pak Nýdecká česárna vlny a přádelna na česanou přízi, akc. spol. Nejdek (2.914.000 Kč), Brněnská přádelna na česanou přízi (2.613.000 Kč) a Textilní továrny Tiberghien synovia Trenčín (1.813.000 Kč).

Významným oborem v dodávkách byly kůže, kožené výrobky a boty. Největší zakázka připadla na koželužnu Hynka Tanzera syn ze Zlonic za 4.882.000 Kč a Kožní prodejní družstvo za 1.519.000 Kč. Dalšími firmami byly F. J. Jiruška a syn Týniště, Bratří Utitzové Praha, Polický-Popper a. s. Jaroměř, Továrny na kůže Plunder & Pollak akc. spol. Litoměřice a továrna na obuv Fr. Štěpánek a spol. Hostivař u Prahy.

V neposlední řadě, nikoli objemem dodala zejména zemědělské produkty a potraviny „Kooperativa“, nákupní jednota hospodářských družstev, zapsané společenstvo s ručením omezeným v Praze. Ta jednala mj. i v zastoupení za desítky malých firem a družstev. Celková dodávka Kooperativy byla za 10.305.000 Kč, z toho za 4.080.000 Kč byl nákup jetelového semene.

Všechny dodávky byly přísně kontrolovány a sjednání tak velkého objemu se nestalo za běžných cen. V zánamech z pozdějších let, zejména po roce 1939 se uvádí, že ruské dodávky byl vyjednány za zvlášť stlačených cen, byly uplatňovány často neobvyklé reklamace, tvrdá penále při nedodání podle harmonogramu. Přesto byly tyto zakázky pro náš stát a podniky důležité a řadě firem pomohly překlenout krizi, což byl jeden z efektů proč stát půjčku podporoval. Otázka zda to bylo nejšťastnějším nebo nejvýhodnějším řešením se začaly objevovat již v průběhu dodávek. Československo však nebylo jediným státem, kde si Sovětský Svaz půjčil a tak na pravidelné poradě bankovního konsorcia 9. ledna 1937 padla i slova z londýnských Financial

Úrokový kupón č.7 k obligaci na 100.000 Kč, tisk Goznak Moskva

Times, které přinesly úvodník o anglicko-ruském úvěru. Vyčítal Rusku, že chce jen obráběcí stroje, tedy zboží z oboru, který je plně vytižen naopak oproti textilnímu průmyslu, který byl zasažen znatelně krizí. Úvěr byl uzavřen v červnu 1936, ale čerpání začalo až počátkem ledna 1937, zejména pro nevyjasněnost v objednávkách. Mnohé anglické firmy přistoupily na nehorázné podmínky, např. akceptování ruského rozhodčího soudu. Soud, který je v rukou státu na nějž se obrací státní podniky jako objednatel. Referát na poradě konstatoval, že anglická smlouva byla celkově kritizována s tím, že postavení české smlouvy má o něco lepší podmínky.

Ve středu **24. února 1937** vyjednává Jaroslav Preiss opět se zástupci sovětské obchodní mise o novém úvěru ve výši 250.000.000 Kč za podobných podmínek, resp. na 5 ½%. Sdělil Rusům, že není vhodná doba na sjednání této půjčky a banky jí nemohou v současné době poskytnout. Vedoucí delegace Uljanovov se podivil, že se situace tak změnila, když ještě před několika týdny bylo pro sjednání půjčky vše nakloněno, ale Preiss mu vysvětlil, že díky změně finanční potřeby u nás došlo na tuto nepříznivou situaci. Sdělil Rusům, že vzhledem k tomu, že Československo neobdrží svoji půjčku ve Francii, obrátil se stát na domácí banky, aby poskytly půjčku samy v objemu slíbeném Francií a tak se již nemohou plně angažovat v půjčce pro Sovětský svaz. Politická situace byla každý měsícem ostřejší a Československo musí přednostně budovat obranné linie a opevnění, kdy tak dochází k vázání nejen peněz, ale i řady zakázek a ani průmyslové firmy by nebyly schopny se tolik angažovat. Dalším a neméně důležitým faktorem byla zvýšená poptávka po celém světě i vzrůstající cena oceli a strategických surovin. Vzhledem k některým komplikacím při sjednávání ruských dodávek, cen a pozdějších reklamací se podniky, které se již dostaly z krize nechtěly tolik vázat a raději prodávaly za světové tržní ceny. Tento důvod však nebyl v oficiálním vyjádření pro odmítnutí dalšího sovětského úvěru uveden. Podle Preisse byli Rusové z této situace viditelně deprimováni a prý by přistoupili na veškeré podmínky bank kromě podmínky plného čerpání úvěru. Poté byl informován ministr financí Josef Kalfus, který vyjádřil souhlas s tím, že situace peněžního trhu neodpovídá okolnostem poskytnutí takové zápůjčky.

Podle historika Zdeňka Sládka není vyloučeno, že SSSR by mělo samo zájem o novou půjčku i za méně výhodných podmínek než u půjčky z roku 1935 protože novým prvkem se staly možné dodávky vojenského materiálu. Škodovy závody totiž začaly jednat v Moskvě o prodeji licencí dělostřelecké produkce a zároveň měly zájem i o některé sovětské patenty. Tím se oživilo jednání o nové smlouvě, ale nakonec pro odmítavý postoj bank k uzavření smlouvy nedošlo.

V pátek **30. dubna 1937** dochází do Živnostenské banky žádost o změnu účtu z hlavičky obchodního zastoupení přímo na Státní banku v Moskvě, které se všechny proplacené kupony vrací a která vlastně vše proplácí. Živnostenská banka, ale i další banky vyžadovaly stále spíše kusy po 100.000 Kč a tak bylo sděleno po dotazu do Moskvy, že přání banky pokud to bude možno vyhoví, že však depot Státní banky má právě připravenou jednu obligaci na milion, kterou chce do Prahy dodat. S tou však podle Živnobanky nebude ještě problém, ale další by chtěla již v menších kusech pro rozdělování mezi banky.

V úterý **11. května 1937** se Rusové dotazují jak to vypadá se zavedením papírů na pražskou burzu. Banka sdělila, že v této věci nebylo doposud jednání, protože nebyly doposud dodány všechny obligace.

Na pondělní poradě bankovního konsorcia **7. června 1937** bylo projednána skutečnost, že dne 2. června 1937 byly Živnostenské bance vydány poslední obligace v rámci úvěru. Celkově bylo převzato na účet bankovního úvěru za 123.300.000 Kč 6% obligací a pro členy průmyslového konsorcia 121.400.000 Kč, tudíž efektivně bylo vyčerpáno za 244.700.000 Kč. Úvěr byl na to uzavřen a informováno ministerstvo financí o definitivní částce pro poskytnutí 100% záruky. Nepoužitá kusy tj. ty co nebyly emitovány vrátila banka z příkazu obchodního zastoupení SSSR perforované zpět Státní bance do Moskvy.

Zde se na chvíli zastavme. Přestože byl úvěr zvýšen na 275.000.000 Kč nebyl realizován ani v původní výši ačkoli byly některé kusy vydány z číselné řady 701-950 tedy de facto ze zvýšení. Při procházení archivními materiály vyplynulo, že ke zrušení došlo, asi z důvodu změn v dokončení zakázek. Ceny, které měly být podnikům proplaceny se zřejmě snížily o nějaké slevy nebo penále a tak byly některé kusy dodané do Prahy zrušeny a vráceny 7. června 1937 zpět do Moskvy. Jedná se o tyto kusy:

Datum vydání	čísla	kusy a nominál
01.04.1937	659-660	2 ks po 1.000.000 Kč
18.05.1937	664-666	3 ks po 1.000.000 Kč
02.06.1937	948-950	3 ks po 100.000 Kč
02.06.1937	676-700	25 ks po 1.000.000 Kč

U nepoužitých kusů s datem 2. června 1937 v počtu 25 ks není patrné, zda byly do Prahy vůbec dodány a nebo byly zničeny přímo v Moskvě. Tímto okamžikem přestaly docházet do Prahy další obligace, celá emise byla uzavřena a začíná další část historie věnovaná splácení a vypořádání celého úvěru.

Ve čtvrtek **6. října 1938** získala Živnostenská banka informaci o tom, že SSSR zvažuje předčasné splacení asi poloviny vydaných obligací. To se projednávalo v nadcházejících dnech.

Ve středu **9. listopadu 1938** se zpřesňují informace, že jde opravdu o nabídku splacení. Ta vznikla v kritických dnech koncem září při sjednání Mnichovské dohody. Podle nabídky by byla sovětská vláda ochotna splatit část dluhopisů předčasně. Při projednávání úvěrové smlouvy v roce 1935 Rusové požadovali zakotvení této možnosti, jelikož by si však banky účtovaly další poplatky, nakonec na doporučení bankovního konsorcia tento odstavec byl z finálního znění smlouvy vypuštěn.

Na pondělní schůzce bankovního konsorcia **14. listopadu 1938** se celá otázka podrobně rozebírala. Obchodní zastoupení bylo ochotno splatit dluhopisy za 121.200.000 Kč čímž by byly pokryty všechny kusy splatné do konce roku 1940 a dále asi za 80,3 milionů korun kusů splatných v roce 1941. Všechny kusy chtěli splatit při kurzu 98%, tedy se slevou 2% z jmenovité hodnoty. Dále Rusové žádali, aby Československo přijalo sovětské zboží v hodnotě 11.200.000 Kč a banky se postaraly o jeho prodej a odbyt. Rusové tak chtěli dodat zboží a platby si započítat. Jenže banky takové podmínky odmítly z několika důvodů. Jednak při vyplácení úrokové služby obligací nebo při jejich předčasném splacení musí být potřebná hotovost plně k dispozici, protože obligace vlastní různí majitelé. V průběhu času se s obligacemi obchodovalo a řada z nich nepatřila již firmám, které je obdržely jako úhradu za své zboží. Banky po dlouhé diskuzi doporučily přijmout podmínku odkupu za 98% hodnoty, ale včetně výplat posledního kuponu s tím, že vše musí být bez podmínky prodeje zboží. Jelikož předčasné splacení ve smlouvě nebylo zakotveno, šlo by o dobrovolné přijetí nabídky majitel dluhopisů. Pokud by některý z dosavadních majitelů nechtěl takovou nabídku přijmout, musela by obligace platit po celou dobu jak byla naplánována. Obchodní zastoupení však na své podmínce prodeje zboží trvalo a upřesňuje, že by se jednalo pouze o suroviny jako manganovou a železnou rudu, pšenici, len apod.

Ve čtvrtek **9. března 1939** navštívil JUDr. Jaroslav Preiss obchodní zastoupení SSSR v Praze, aby jednal o vyjasnění otázky předčasného splacení obligací Ruskem. Zástupci mise mu sdělili, že nabídka nebyla učiněna Živnostenské bance, ale padlo to při jednání s Národní bankou Československou aniž by informovali Živnobanku. To bylo však v době po mnichovské dohodě a dnes je situace jiná a proto z jejich strany tato věc padá. Preiss si proto vyžádal písemnou odpověď, ale ta nebyla zřetelně přislíbena, což se mu jevilo divné. My dnes víme, že to již souviselo s přípravou na obsazení Československa, kdy se Sovětský svaz již nechtěl angažovat a můžeme jen spekulovat, zda již věděli na obchodním zastoupení o chystaném kroku, který nastal za pár dní, přinejmenším to však mohli Rusové již tušit z vývoje politické situace a také z informací o přeskupování německých vojsk.

Během jednání bylo Preissovy sděleno, že nemají velkého zájmu na provedení odkupu obligací za 98% hodnoty, protože se jim prý nabízejí obligace i za 50% nominále od některých zúčastněných bank v souvislosti s emigrantským transferem s podmínkou, že sovětské zastupitelství opatří v protihodnotě obligací prodávajícím ruské zboží, které by bylo vyvezeno za volnou devizu do ciziny. Tito interesenti by prý polovinu výtěžku z vývozu ruského zboží, čili devizovou protihodnotu 25% odvedli NBČS s tím, že 25% by si mohli ponechat v cizině. Živnostenská banka byla tímto dotázána, zda by jí to nevadilo, načež Preiss při jednání odpověděl, že majitelé mohou své kusy dále volně nabízet a že Živnostenská banka nezkoumá který majitel je dál prodá. Preiss však naznačil, že neví zda budou u nás pokládány za fair takové transakce a zda i Sovětskému svazu to může konvenovat, když by vlastní obligace skupovaly při takových okolnostech za polovinu hodnoty s tím, že stejně by se bez národní banky nedala celá otázka devizových obchodů řešit. Rusové by prý již vykoupené kusy nepropláceli, což Živnostenská banka odmítla s tím, že by se musela změnit úvěrová smlouva podle které je hotovost potřebná k výplatě každého kuponu bez ohledu jaký kus se proplácí. Připomenul, že tehdy Sověty upustily od klauzule ve smlouvě o možnosti předčasného splacení pro docílení lepších podmínek a že o tom přece vědí. Na to odvětil vedoucí obchodní mise Gendin, že se Živnostenská banka zavázala uvést obligace na pražskou burzu, což se prý doposud nestalo a tak smlouva nebyla naopak dodržena ze strany banky. Preiss upozornil, že o uvedení obligací na burzu rozhoduje ministerstvo financí na doporučení burzovní komory a že jistě vědí, že se tak může stát jen ve vhodný okamžik z hlediska všeobecných poměrů na trhu cenných papírů tak i z hlediska zájmů ministerstva financí s ohledem na trh státních papírů ČSR. Gendin ještě operoval s tím, že banky byly ochotny přistoupit na předčasné splacení a že tak nevidí důvod proč by Rusové nemohli jednotlivé kusy vykoupit, následkem čehož by již tyto kusy nehradili, ačkoliv by snad přív bylo myslitelné, že by Živnobanka mohla vyhovět a tyto obligace by s prohlášením sovětské zastupitelství vrátilo perforované, poznamenal Preiss. Banky nemluví za všechny majitele, protože pokud by někdo odmítl předčasné splacení, nedalo by se nic dělat a podle smlouvy by obligace platila po celou dobu splatnosti. Preiss si poznačil v poznámkách o jednání doslova: „že celý způsob jednání čísel záludností a nebylo možno po všem co předcházelo, označit postup sovětské zastupitelství jinak než jako za hanebné kořistnictví.“

Situace byla jasná až s odstupem času. Víme, že řada lidí, nejen majitelů obligací, se snažila po Mnichovu odejít z Československa a zpeněžit i třeba se ztrátou veškerý majetek, jen aby se jim podařilo dostat pryč a zachránit co se dá. Vždyť i Živnostenská banka získávala celou řadu majetků a podílů v druhé polovině roku 1938 za opravdu výhodných podmínek, např. celé Petschkovské impérium uhelných dolů. I když o ně po Mnichovu přišla, stejně jako o další majetek, který chtěli Němci.

Situace v průběhu války

V noci na 15. března 1939 začala pronikat německá armáda do zbytků

Československa a ráno obsadila i hlavní město Prahu. Zdánlivě by se nemělo ohledně našeho příběhu nic stát. Státní banka SSSR měla dále posílat splátky a Živnostenská banka na tom základě provádět výplaty úroků. Sovětský Svaz měl diplomatické vztahy s Německem, takže by teoreticky měl i na „novém“ německém území vše proplácet jako by nic.

V sobotu **1. dubna 1939** obdržela centrála Anglo-Československé a Pražské úvěrní banky telegram od Státní banky SSSR, která sdělovala, že upouští od kuponové úhrady splatné 2. dubna 1939, kterou měla být zajištěna výplata kuponů splatných 16. dubna 1939 a to složením částky v hotovosti na účet. Podle smlouvy se tak mělo stát vždy 14 dní přes splatnosti konkrétních kuponů. Svě stanovisko motivovala sovětská banka nejasností nynějších platebních poměrů a nedostatek úředního kurzu koruny. Hned v pondělí 3. dubna 1939 se konala porada bankovního konsorcia, které vše probíralo. S ohledem na státní záruku v případě nesplacení SSSR banka obratem informovala ministerstvo financí. Po dohodě s Národní bankou Československou byla učiněna okamžitá opatření k účtům obchodního zastupitelství a sovětské banky u Národní banky, tedy jejich účty byly obstaveny. Rusové překvapeni touto reakcí rozbíhají cesty jak uvolnit zablokovaná konta. V Národní bance se našel člověk snažící se jim vyhovět a proto oslovil Živnostenskou banku, aby změnila svůj postoj a běžné účty odblokovala. Tím člověkem byl Dr. Vaněk. Ačkoli jeho jméno doposud nezaznělo byl to právě ten člověk, který kdysi za Národní banku Československou jednal s obchodním zastoupením SSSR o předčasném splacení a která vlastně neměla v problému co činit. Neoficiálními cestami pak postoupil tuto informaci domácím bankám, přestože Rusové neinformovali Živnostenskou banku jako administrátora emise. Důvodem mohla být snaha Rusů vyvolat spekulativní situaci a levně skoupit volné obligace za méně, než podali nabídku. Jaroslav Preiss si poznamenal, že se tak dr. Vaněk opět projevil prosovětsky, jako svého času za podzimní krize. Uvolnit konta se Vaňkovi však prosadit nepodařilo. Živnostenská banka v duchu smlouvy vyzvala ministerstvo financí k plnění záruky, kterou svého času poskytlo. Na ministerstvu však vládí chaos. Zánik republiky, vznik Protektorátu Čechy a Morava a právní otázky s uznáním závazků bývalého Československa a běžný chod státu byl důležitější než nějaká kdysi poskytnutá záruka. Od této chvíle se všechna jednání vedla již jen o proplacení dluhopisů, poskytnutí státní záruky a jakémkoli rozumném ukončení celého úvěru za co nejmenších ztrát.

Příjezd Adolfa Hitlera do Prahy 16. března 1939 a cesta na Pražský hrad

V úterý **20. června 1939** se konalo v bance jednání k aktuální situaci vzniklé k 16. dubnu 1939 po zastavení plateb od Státní banky SSSR. Na poradě bylo konstatováno, že do aktuálního datu je splatných obligací a úroků za 3.096.000 Kč. Živnostenská banka napsala na Obchodní zastoupení SSSR v Praze, ale to neodpovědělo na žádnou upomínku, až na to, že dopisem z 19. května byla banka odkázána na Státní banku v Moskvě, která prý tuto otázku urovná přímo. Dopis do Státní banky odeslaný 24. května 1939 však v době porady stále zůstal bez odpovědi.

Živnostenská banka se také obrátila opět na ministerstvo financí, aby to přešlo státní záruku. Hlavním problémem však byla otázka právní, zda nový subjekt Protektorát Čechy a Morava je právním nástupcem Československa. Skupina bankéřů navštívila ministerstvo v této otázce a zdůraznila, že odmítá názor, že by tomu tak nebylo. Současně na poradě bankovních domů byla Živnostenská banka pověřena k možnosti vyvolat diplomatickou intervenci přes Berlín v Moskvě, aby Sovětský svaz splnil své závazky.

V pondělí **15. ledna 1940** padl dotaz Penzijního ústavu Poldiny hutě, která vlastnila dluhopisy, jak probíhají jednání o proplacení a jak to vypadá se státní zárukou s tím, že je připraven obrátit se na úřad říšského protektora. Odpověď banky vyznívá tak, že se doposud nic neví. Banka sděluje, že přestože píše sama dopisy, uvítala by podobný dotaz z nebankovní sféry a současně, že by bylo pokládáno za užitečné vznést podnět ke zřízení nějakého ochranného svazu majitelů obligací SSSR jenž by se jménem majitelů zabýval uplatňováním záruky vůči ministerstvu financí.

Informace z **17. ledna 1940** uvádí, že ministerstvo financí stále zastává názor, že není právním nástupcem ČSR a že by tedy záruku nepřevzalo. Přesto však jiné případy řeší a proplácí, takže to odporuje současnému postupu ministerstva v kauze sovětských dluhopisů. Zástupci ministerstva nakonec sdělují bance, že nároky bude nutno uplatňovat diplomatickou cestou a že by bylo nejlepší, kdyby to udělala sama banka protože nad emisí vykonává gesci. Živnobanka, ale odporuje s tím, že jen vykonává platební místo a že by bylo nejpraktičtější, aby slíbenou záruku proplatil stát. Jak se zdá horký brambor nikdo nechtěl. Ministerstvo se snažilo nic neřešit, naopak banka šla cestou nejsnadnější, hned za ručitelem půjčky. Nutno dodat, že banka by sama nic nezmohla a v praxi by to znamenalo, že by stejně musela jít přes vládu, říšského protektora a říšské ministerstvo zahraničí. Po několika dalších týdnech nakonec 20. února 1940 banka dostala informaci, že ministerstvo financí podalo oficiální zprávu k úřadu říšského protektora, ve kterém žádalo o diplomatický zákrok, ale zatím není žádných zpráv.

Uběhlo dalších několik týdnů a ve středu **15. května 1940** se na ministerstvu financí konala další porada. Zde zaznělo, že ministerstvo obchodu vypracovalo návrh nové obchodní dohody s Ruskem upravující výměnný obchod a závazky plynoucí z úvěrové smlouvy. Návrh byl postoupen protektorátním úřadům, které je s doporučením postoupily do Berlína a nyní se čeká na reakci. Očekává se cesta do Moskvy. Mezitím proběhlo jednání se zástupci sovětské obchodní mise v Praze, kterou nově vedl Alexander Sosunov. Ten poznamenal bankám, že je z ruské strany nabízeno 50% vyrovnání. Myšleno je to údajně tak, že Rusové zaplatí 50% v devizách Říše, naproti tomu by Říše vyplatila obligace 100% v říšských markách.

Na květnovém jednání na ministerstvu zazněla též důležitá informace a to že byla podána žaloba u soudu ve věci proplacení dluhopisů. Žalobcem byl majitel obligace JUDr. Karel Růžička a žaloba byla podána u okresního soudu civilního pro vnitřní Prahu. Všichni tak čekali na výsledek soudu. Ten nejprve žalobu zkontroloval a přijal stanovisko, že cizí stát nemůže být zde žalován a proto byla žaloba zamítnuta, to však až mnohem později. Totéž potvrdil krajský soud civilní v Praze. V odůvodnění bylo uvedeno, že by cizí stát mohl zde být žalován, pokud by žalobce prokázal, že SSSR se kompetenci zdejšího soudu podrobil. Žalobce sice takový důkaz dodal (úvěrová smlouva), načež soud projevil pochybnosti o tom, zda jde o poměr veřejnoprávní či soukromoprávní a zda vůbec SSSR může být žalován a obrátil se na ministerstvo spravedlnosti, které dotaz předložilo úřadu říšského protektora.

I v Berlíně se jednalo o těchto dluhopisech. Na jednání v říšském ministerstvu hospodářství 30. května 1940 bylo Němci konstatováno, že uznávají devizový ráz ruského úvěru, ale že trvají na tom, aby Rusové platili přímo do Prahy a že v tomto smyslu budou jednat v Moskvě.

Ve středu **6. listopadu 1940** bylo zahájeno jednání s JUDr. Karlem Růžičkou a právníky ve věci sporu o dluhopisy, který mezitím probíhal u soudu. Růžička jasně konstatoval, že podle smlouvy bylo podepsáno, že se SSSR ve věci problémů podrobuje kompetenci místních soudů. Živnostenská banka není povinna podle smluv jakkoli zasahovat, ale jediné co musí je vymáhat na ministerstvu financí úhradu pokud SSSR přestane platit, což je podle Růžičky v zájmu jména banky i jejího postavení jako místa proplacení kuponů na základě čehož má pomoci majitelům obligací.

Na úterní poradě bankovního konsorcia **21. ledna 1941** se opět konstatovalo, že se doposud nic nestalo a ministerstvo financí stále nereaguje. Jednání s říšskými činiteli také nemělo praktických výsledků, ač bylo řečeno, že otázka sovětských obligací bude předmětem jednání německo-sovětských, která se v letech 1939-1941 v Moskvě konala. Zazněla opět informace, že o podané žalobě JUDr. Růžičkou soud doposud nic neprojednal pro formální pochybnosti jenž vznikly na straně soudu.

Situace majitelů dluhopisů, kteří měli tak zmrazený kapitál (třeba upozornit, že šlo zejména o výrobní podniky, ale i penzijní fondy, které do dluhopisů vložily peníze) byla stále naléhavá a již se vlekla dva roky. Začaly se tak hledat i další cesty jak peníze dostat za co nejmenších ztrát.

Ve čtvrtek **3. dubna 1941** se konalo opět jednání na ministerstvu financí. To naznačilo, že by bylo v zásadě ochotno vykoupit obligace za 80% nominálu. Vykoupeny by však byly jen kusy splatné do 30. června 1941 v částce 145.800 000 K. Pozdější splatnosti byly by vykupovány postupně. Ministerstvo by prý přiznalo majitelům obligací úrok jen 4% p.a., ale

Ministerstvo financí ČSR v Letenské ulici v Praze, záběr z roku 1935

požadované úroky z prodlení nikoli. Banky začaly kalkulovat. V jednáních došly k závěru, že je třeba brát v úvahu i to, že kupony byly podle smlouvy prosty jakýchkoli daní, ale pokud by šlo o úrok náhradní, ten by osvobození patrně nepožíval a tak by majitelé dostali ještě méně. Výkup by navenek prováděla Živnostenská banka na svůj účet, ale měla by dohodu s ministerstvem, že to vykoupené obligace od banky převezme hotově. Obligace by pak byly v úschově u banky, která by byla pro ministerstvu tuto službu neúčtovalo. Živnostenská banka, ale upozornila na to, že při tomto řešení by nedošlo k záručnímu plnění, takže by stále musela na ministerstvu financí až do skončení splatnosti požadovat proplacení záruky a také pochopitelně placení u SSSR. Ministerstvo tak jen hledalo cestu, jak majitelům dluhopisů přihrát hotové peníze, ale odmítalo proplatit záruky. V případě odkupu se hledal princip vyrovnání nestejných splatností a hledání vhodného výpočtu. Také v případě daně z obchodu s cennými papíry se měla najít cesta, kdy by tento obchod byl od daně osvobozen, jinak by musel být naučtován ministerstvu financí. Celá operace, ale musela být na straně ministerstva financí učiněna za souhlasu říšského protektora i Národní banky a navíc pověřence říšské banky u ní s ohledem na to, že takové souhlasy byly na jeho přání vázány na něj.

V pátek **25. dubna 1941** informoval Baron Lüdingshausen ministra financí Josefa Kalfuse o úmyslu říšských činitelů, resp. úřadu protektora, aby v záležitosti sovětských obligací byla vyslána delegace do Moskvy a vyzval ministerstvo, aby se k delegaci připojilo. Ministr Kalfus odmítl s tím, že by to nebylo účelné a že také nemůže provést dříve projednávaný odkup protože došlo k takovému vývoji v otázce uspořádání státního dluhu protektorátu, který mu plnění záruky znemožnil. Znamenalo by to totiž v případě, že by záruka byla uhrazena, nároky jiné a mnohem větší o jejichž řešení není doposud rozhodnuto. Jaroslav Preiss vyžadoval po ministerstvu proplacení záruky před jednáním v Moskvě za nezbytné, pro jednání s Rusy. I kdyby se nepodařilo vycházet z toho, že Rusové zdůrazňují ryze finanční ba dokonce i politickou povahu úvěru, chtějíce se vyhnout argumentům, že šlo v podstatě o úvěr dodávkový a politickými pochybnostmi chtějí odmítnout úhradu. Když platby zastavili odůvodňovali to pochybnosti transferových poměrů a nedostatkem oficiálního kurzu koruny. Abychom se vyhnuli dalším vytáčkám tohoto druhu, pokládá za účelné předvést Rusům smluvní pospolitost s nímž kdysi celou věc sjednali. Považoval za to, že ministerstvo se účastnilo dohody poskytnutím záruky a že při přítomnosti zástupců ministerstva financí v Moskvě nebude možno Rusům se z převzatých závazků vytočit. Lze očekávat, že Rusové budou tvrdit, že úvěr byl politický a dotáží se zda naše ministerstvo splnilo záruku. Delegace by se v takovém případě snažila dovést, že zárukou není zmíněna platební povinnost SSSR, který ručí veškerým svým jménem a prohlašuje tyto obligace za přímý a bezpodmínečný

Josef Kalfus (1880-1955)

svůj závazek. Pokud by ministerstvo financí neuhradilo záruku, považovali by to Rusové za věc politickou. Ministr poukázal, že by to naopak bylo chybou a že by Rusové v tom případě platit už vůbec nechtěli. Živnostenská banka, podle něj, prý musí v prvé řadě udělat vše pro placení od přímého dlužníka a až teprve poté od ručitele.

Na čtvrtčním jednání konsorcia **8. května 1941** došla informace, že Státní banka SSSR otevřela 21. června 1939 zvláštní účet nazvaný „platy na úvěr v ČSR“ kde prý hromadí platby do doby vyřešení. V poradě zaznělo, že doposud bylo odesláno 210 dopisů, avšak všechny bez odpovědi a že k aktuálnímu datu je v prodlení již za 127.400.000 K v dluhopisech a za 29.799.000 K na kuponech.

My dnes můžeme hodnotit dřívější události s odstupem a ve všech souvislostech, které nemohly být tehdejšími účastníky ani známy. Již jsme se dozvěděli, jak vlastně probíhala jednání při vzniku půjčky a za jakých okolností. Z tohoto pohledu je však důležitým právě záznam z 8. května 1941, kde se přímo konstatuje, že úvěrová smlouva se SSSR byla sjednána v rámci opatření proti průmyslové nezaměstnanosti na přání úředních činitelů reprezentovaných ministerstvem financí. Když banky vypracovaly návrh, byl ruskou stranou prohlášen za nepřijatelný, načež se konaly porady 4.-16. května 1935 v jejichž důsledku byl návrh přepracován co mělo vliv nejen na formu, ale i konstrukci úvěru. Ministerstvo financí se tak chopilo iniciativy a vlastně koncipovalo přijatelnou smlouvu, takže banky bez souhlasu ministerstva neučinily žádné kroky. To se projevilo i v textu záruční listiny, kde je psáno, že úvěrová smlouva byla ministerstvu financí předložena a jím se souhlasem vzata na vědomí. Banky by samy takovou smlouvu v roce 1935 nepodepsaly. To, že takové vyjádření zaznělo od samotných bankéřů a v dané době, je opravdu velmi důležitou informací. Z obvyklého postupu, kdy se do úředních záznamů dostanou jen ty nejdůležitější fakta, můžeme se jen domýšlet co se opravdu na jednání projednávalo a v jaké formě, než byly nalezeny formulace, pod které se byl ochoten někdo podepsat.

Pokračují jednání o akci ministerstva financí na odkoupení dluhopisů. Informace ze středy **11. června 1941** hovoří o tom, že by ministerstvo bylo ochotno uhradit zálohy ve výši 80% nominále obligací, kupony by byly zálohovány ze 2/3 nominále. Současně by byl vyplacen 4% úrok ode dne kdy jde o prodlení. Majitelé obligace by pak byli povinni zálohu vrátit celou nebo její část pokud by bylo něco na obligaci inkasováno od Rusů. V případě úhrady všeho z Ruska, včetně úroků z prodlení, dostala by je zpět Protektorátní pokladna. V jednání pak bylo vyjasněno, že by majitel obligace tuto zálohu nebyl povinen vrátit. Ministerstvo požadovalo, aby majitel při vyplacení zálohy podepsal stvrzenku, ve které se vzdává státní záruky s tím, že by současně podepsal plnou moc pro jednání s Rusy za majitele obligací. Projednávala byla také možnost dovozu zboží z Ruska v hodnotě neproplacených obligací s tím, že by dovozní úřady do této plné hodnoty včetně kuponů poplatky nepočítaly. Původně tuto transakci (vyplácení záloh) měla provádět Živnostenská banka, ale bylo ujednáno, že by to nebylo s ohledem na důvěrnickou funkci platebního místa vhodné a tak měl obstarat tuto funkci Reeskontní ústav. Ministerstvo chtělo zálohu vyplácet jen protektorátním příslušníkům a těm kteří prokáží, že byli majiteli obligací před 1. dubnem 1939 a že se tyto obligace nacházejí na území Protektorátu. Bylo zdůrazněno, že pokud by majiteli byli židé dbalo by se zákonů o židovském majetku. Dr. Preiss apeloval, aby finance nekladly podmínku protektorátních příslušnosti vzhledem k tomu, že by šlo asi jen o malé obchody a z větších se to týká jen Mannesmannových závodů, které jsou v Sudetech a že všechny takové případy nepřekračují 5%. Stále se však konsorciu nelíbí otázka proplacení jen 80%. Kromě toho se prý stejně výrobky z Mannesmannových závodů zakládaly na polotovarech z Poldiny hutě.

Nadějším na případné jednání v Moskvě bylo učiněno za dost v neděli **22. června 1941**, kdy došlo k napadení Sovětského svazu Německem, z cesty tak definitivně sešlo. Na základě nových okolností oznámilo ministerstvo financí 24. června 1941 bankám, že ministr Josef Kalfus obrátil své rozhodnutí a původně zamýšlený výkup obligací provádět nechce.

Bankovní konsorcium se sešlo týden po útoku, v neděli **28. června 1941**, aby projednalo novou situaci. Zde bylo konstato-

váno, že s ohledem na vypuknutí války Říše se Sovětským svazem není možné dále reklamovat uhrazení obligací přímo po dlužníkovi, takže zbývá jen se opět obracet o splnění záruky na ministerstvo financí. Zde 3. července 1941 banky jednají, ale ministr trvá na svém, že není možné měnit původní rozhodnutí tj. ani vypláčet nevrátitelné zálohy, ani vyplatit záruku.

Ministr financí, přestože oficiálně nároky odmítá, snaží se najít cestu jak bankám pomoci a tak v pátek **18. července 1941** zazněla od ministerstva financí informace, že německo-ruský vzájemný obchod před vyhlášením války měl saldo ve prospěch Ruska a že by si ministerstvo mohlo opatřit protihodnotu neproplacených obligací z tohoto konta v Berlíně. Po vznesení dotazu však došla 24. července odpověď, že dobro ve prospěch konta Ruska již neexistuje a tak se tento podnět stává bezpředmětný. Banky tedy podaly koncem července přihlášku pohledávky za sovětské obligace ke zúčtování proti SSSR v Německu přímo u Říšského ministerstva hospodářství v Berlíně.

Uběhl další půlrok a situace se stále neměnila. Ministerstvo financí, jak víme, oficiálně odmítlo jak odkup tak proplacení,

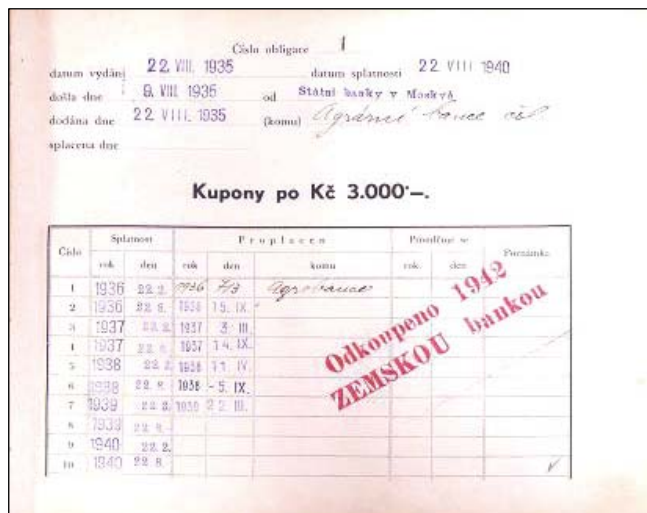
ale přesto se snažilo nějak situaci vyřešit. K provádění různých transakcí sloužila ministerstvu Zemská banka v Praze. Ta tedy z popudu financí začala oficiálně jednat ve věci odkupu obligací. Na jednání ředitelstva Živnostenské banky v pátek **17. dubna 1942** zazněla zpráva o tom, že Zemská banka je ochotna přijmout a hotově proplatit 80% hodnoty, pokud bude nabídka přijata do 30. dubna 1942. Po tomto datu to bude jen 75%. Dále bude vyplacen jednoduchý úrok 4% počítaný ode dne splatnosti do vyplacení kupní ceny Zemskou bankou. Daň z obchodu uhradí Zemská banka ze svého. Podmínky jsou jen pro obyvatele a firmy Protektorátu a musí prokázat vlastnictví k 1. dubnu 1939, což vycházelo z původních návrhů ministerstva financí. Mohly být vykoupeny i další kusy na území Říše, ale o tomu mělo být rozhodnuto vždy jednotlivě. Živnobanka nebyla nadšena tím, že by nebyly proplaceny všechny obligace majitelům a tak by mohl být podle ní problém. Dále pak podle úvěrové smlouvy musela vést Živnobanka podklady do úplného proplacení a vzhledem k tomu, že akce Zemské banky byla odkupní, nebylo vyřešeno proplacení celé dluhové služby. Bylo tak stále nutné při každém datu proplácení psát dlužníkovi t.j. SSSR, resp. ministerstvu financí o splnění záruky, tak jak to vyplývalo z povinnosti Živnostenské banky ve smlouvě.

V úterý **2. června 1942** byly podle smlouvy splatné poslední vydané obligace. Ředitelství banky na své poradě začátkem července zrekapitulovalo situaci. Ve zprávě se píše, že na ministerstvo financí bylo odesláno 309 dopisů a že diplomatickou cestou se nic nezdařilo, ani chystaná cesta do Moskvy. Vzhledem k majitelům obligací, které jsou na doručitele, nelze od všech obdržet plné moci na jednání o splacení, ale lze vyvolat jednání o splnění závazku na základě smlouvy, která zůstává v platnosti do doby uhrazení všech závazků. Navíc disponovat s obligacemi lze jen s výslovným souhlasem říšských úřadů, lze tak další postup jen po sdělení souhlasů příslušných míst. Podle zprávy v dané chvíli připadalo vlastnictví nejvíce na penzijní fondy v částce 65 mil. korun, průmyslové konsorcium 22,9 mil. K, nekonsorciální peněžní ústavy 16,3 mil. K, odborové svazy a spolky 3,5 mil. K, průmyslové firmy nekonsorciální 4,5 mil. K a soukromníky 12 mil. korun. Při zpětném ohlednutí bylo uvedeno, že již v roce 1939 na přání pana říšského maršála Hermanna Göringa byla zhodnocení ruských obligací věnována zvláštní pozornost a prý vyplynulo, že se zdejším zástupcům dává v tomto ohledu volná ruka k jednání s Ruskými místy. Zpětně, když vidíme jak se postupovalo je otázkou zda tato informace byla pravdivá a jen se postupovalo pomalu a nebo měla spíš do budoucna chránit některé osoby, že vlastně nejednali dost rychle. Závěrem bylo uvedeno, že z cesty a jednání sešlo v důsledku válečných operací.

Kladně bylo zhodnoceno, že ač ministerstvo financí stále odmítá proplatit záruku, provedla mezitím Zemská banka výkupní akci za 80% hodnoty. Až do 30. června 1942 získala obligace za 228.600.000 K, takže má 93,42% a v jiných rukách zůstává za 16.100.000 K tj. 6,58% emise. Zemská banka, jak bylo uvedeno, jednala z popudu ministerstva financí a lze předpokládat, že při eventuálním výtěžku si neponechá výtěžek pro sebe, ale cítila by se morálně zavázána přebytek odvést původním majitelům. Tedy, pokud by získala rozdíl oněch 20% v hodnotě a rozdíl na úrocích, že by je poskytla těm, od kterých dluhopisy vykoupila jako doplatek. To však znělo v polovině roku 1942 spíš jako pohádka.

Rekapitulace uváděla, že neproplacených zůstává za 244.700.000 korun obligací a za 35.082.000 korun na kuponech. Přes provedení výkupní akce Zemskou bankou, žádala stále vyzývala Živnostenská banka ministerstvo financí o splnění 100% záruky. Ministerstvo však stále neodpovídalo. Banka získala další argument ve svůj prospěch. Podle dohody mezi Protektorátem Čechy a Morava a Německou říší o státním majetku a vnitřním státním dluhu bývalého Československa byl mělo protektorátní ministerstvo financí převzít zcela bez pochyby tuto státní záruku a vyplatit i přiměřenou sazbu 4% p.a. a z prodlení. Právě na základě úpravy bývalého státního majetku a právního výkladu v otázce státních dluhopisů ČSR se podle banky vztahuje i na státní záruky a tedy na závazek vůči majitelům obligací, který musí ministerstvo financí dodržet.

Z archivních materiálů vyplývá, že se banka i nadále snažila

První list z knihy obligací se záznamy o proplacení kupónů a jiných událostech daného kusu včetně akce odkupu 1942. (archiv ČNB)

P1138 – Zemská banka v Praze, Na Příkopě, záběr z roku 1907

domoci se vyplacení záruky na dluhopisy pro jejich držitele. Záznam porady z úterý **26. ledna 1943** opět konstatuje, že na ministerstvo financí bylo zasláno celkem 430 doporučených dopisů, na které vlastně nebylo odpovězeno. O věc se začal zajímat generální ředitel v.v. Karl Hartmann jako důvěrník ministra hospodářství a práce Waltra Bertsche (jediný Němec v protektorátní vládě) s tím, že by jí přednesl úřadu říšského protektora. O věci se jednalo i v Berlíně. Ministerstvo financí nakonec poznamenalo, že by bylo nejlépe, kdyby poskytlo majitelům obligací možnost, aby stornovali odkup u Zemské banky a vzali si titry zpět. Věc netečnosti ministerstva financí se dostala až tak daleko, že 10. února 1943 byl předán podnět k alespoň podání odpovědi. V této věci intervenovala Dresdner Bank u říšského ministerstva financí, které se následně obrátilo na úřad protektora a ten uložil, aby naše ministerstvo vypracovalo návrh odpovědi. Později se však zjistilo, že intervenovala Česká banka Union a nikoli Dresdner Bank. Výsledkem však byl pohyb na ministerstvu, které muselo reagovat. Nejprve v sobotu 13. února 1943 telefonicky sdělilo řediteli Živnobanky, že ruské obligace byly předmětem zvláštní úpravy dohody mezi Německem a Protektorátem ze dne 4. října 1941 o státním dluhu bývalé ČSR, takže by aplikace podle tohoto ustanovení byla vyloučena. O měsíc později, konkrétně ve středu 17. března 1943 byla Živnostenské bance doručena písemná odpověď. Z ní bylo patrné, že ministerstvo financí se řešení této otázky vědomě vyhýbá, nicméně bylo vyjádřeno stanovisko financí, že s výkupem v roce 1942 se může kterýkoli majitel obrátit se svými dalšími nároky na soud.

Den před doručením odpovědi ještě proběhlo jednání banky se zástupcem generálního správce sovětského majetku v Německu Hellmutem Kerzendorffem, který se nechal informovat o stavu obligací a kont s tím, že určité přebytky z některých sovětských kont by bylo možné k uhrazení kuponové služby dluhopisů snad použít. To však bylo zřejmě poslední jednání v této otázce. Postup Sovětské armády i spojení v dalších měsících začal zaměstnávat Němce natolik, že otázkou českých pohledávek vůči SSSR nebyly vůbec ochotni se zabývat.

Konec války, obnovení Československa a nové přátelské vztahy k SSSR znamenaly pro banku a majitele dluhopisů novou šanci na vyřešení pohledávky a jejího splacení. Již v sobotu **26. května 1945** kontaktovala Živnostenská banka ministerstvo zahraničních věcí v Praze v otázce narovnání všech závazků vůči držitelům dluhopisů i bance s tím, jak dál postupovat. V poválečném uspořádání však byla pozice SSSR přece jen jiná a tak nezbývalo než zapojit státní úředníky k vyřízení celé záležitosti. Jednání probíhala v rámci poválečné obnovy jak prostřednictvím ministerstva zahraničí, tak nově vzniklého ministerstva zahraničního obchodu. Na sovětské straně jednal nový velvyslanec Valerian Alexandrovič Zorin, který byl v Praze v letech 1945-1948. I na naší straně došlo ke změnám a to zejména změnou charakteru našich bank, které prošly na základě dekretu prezidenta republiky č.102/1945 Sb. o znárodnění akciových bank. Živnostenská banka se tak stala národním podnikem. Kromě hlavičky a změny vedení banky se vlastně v tomto ohledu nic nestalo. Banka dál měla zájem uzavřít celou úvěrovou dohodu jak bylo dříve ujednáno.

V pátek **12. dubna 1946** byl podepsán v Moskvě důvěrný protokol. Ten byl sjednán při jednáních o mezistátní smlouvě mezi Československem a Sovětským svazem o vzájemných dodávkách zboží. V tomto protokolu bylo ujednáno, že celkový závazek SSSR bude uhrazen v korunách včetně všech úroků celkovou částkou 279.392.000 Kčs na zvláštní bezúročný účet Československa otevřený u Státní banky SSSR. Veškeré obligace měly být odevzdány naší vládou zpět Státní bance SSSR ihned po podepsání tohoto protokolu, resp. s tím, že pokud některé nebude možné vrátit, prohlásí je Československo za neplatné a převezme odpovědnost a všechny možné nároky z nich. Vyrovnaní účtu bude provedeno likvidací podle dohody o vzájemném obchodu nejpozději do dvou let od podpisu protokolu. Podpisem tohoto protokolu pozbyly platnosti úmluvy sjednané 3. června 1935 s dodatkem z 6. února 1936 mezi Živnostenskou bankou a SSSR na 250, resp. na 275 milionů Kč. Moskevský protokol podepsali ministři zahraničního obchodu Hubert Ripka a za Sovětský svaz Anastáz Ivanovič Mikojan.

Na základě těchto ujednání byla uveřejněna 27. srpna 1946 v Úředním listě vyhláška, která vyzývala majitele dluhopisů, aby je do 30 dnů nahlásili počty a čísla, která drží a kde jsou uloženy za účelem vyplacení plné hodnoty a neproplacených kuponů. Dluhopisů vykoupných Zemskou bankou se tato vyhláška netýkala a tyto byly řešeny zvlášť. Úroky z prodlení hrazeny nebyly a do přihlášky se výslovně muselo uvést, že to majitelé berou na vědomí a že souhlasí s odevzdáním z depozit ministerstvu financí, jelikož musely být uloženy v povinné úschově podle dekretu prezidenta republiky č.95/1945 Sb.

V pátek 26. července 1947 oznámila Živnostenská banka, n.p. dopisem Státní bance SSSR, že na základě jejich přání zničila 70 ks vzorů dluhopisů, které zde byly doposud uloženy. V dopise se píše, že zničení bylo provedeno na stroji Tarnator rozřezáním na 2 mm proužky. Tím vlastně celý případ skončil. Účetně byly všechny položky vyúčtovány a uhrazeny, dluhopisy byly znehodnoceny, i když ne všechny skartací, ale jen zneplatněním. Přece jen zůstávají úvahy kdo na půjčce nakonec vydělal. Firmy asi částečně, banky svůj zisk daly do úsilí o proplacení v době války a někteří z účastníků si vysloužili ostruhu na této kauze nebo při jejím vzniku. Z politického pohledu, kdy jsme z počátku usilovali o vliv získat objednávky ze SSSR se nám tento záměr vrátil zcela v jiné formě a za jiných podmínek o kterých v roce 1935 nikdo ani neuvažoval.

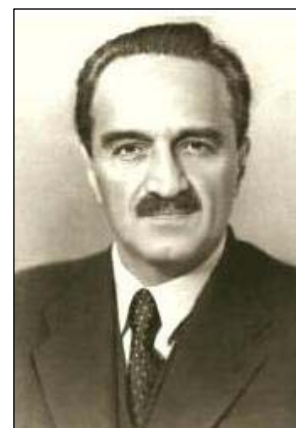
Rudolf Píša

Valerian A. Zorin (1902-1986)

Hubert Ripka (1895-1958)

Anastáz I. Mikojan (1895-1978)

Použitá literatura z knihovny MCP:

Ročenky Industrie Compass a Financial Jahrbuch 1901-1944
Josef Kašpar, Československé burzovní papíry 1924-1941
Archivní zdroje: Archiv ČNB, fond Živnostenská banka (kniha, list - foto autor)
Masarykův ústav a archiv AV ČR, Fond EB IV/3 inv. č.2490, sign 968
a dále inv.č. 149, sig. 34 a inv.č. 151, sig. 36 (podpis smlouvy a oběd)
Archiv MZV ČR (AMZV), fond Londýnský archiv, Prokop Maxa (kart. 63, sl.10)

Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů.

Použité exponáty čísla: A0422, A1467, E4586, P1790, P1138, T0478, T0590
Bankovky pocházejí ze soukromé sbírky, Praha
Portréty pochází z webové encyklopedie Wikipedie kromě fotografií:
K. Trapl, K. Engliš a J. Kalfus (webové stránky Ministerstvo financí)
Národní archiv ČR, Fond ČTK, inv.č. 38383/2 - S.S.Alexandrovskej, detail, 1936
a fotografie inv.č. 257/3 – audience vyslance SSSR v Lánech 1934

NOVINKY

Novinky z našich sbírek jsme prezentovali naposledy v červnu letošního roku a tak je na čase se opět podívat na některé z přírůstků. Obecně se dá říci, že exponátů přibývá letos poněkud méně, ale zato jde o kusy kvalitní a často doposud neznámé. Daří se také pořizovat náhrady za kopie ze sbírky B a přeřadit tak získané originály do hlavní sbírky A.

Mezi nově získanými kusy můžeme uvést např. dluhopis Karlových Varů emise 18. června 1909 a to sérii II. na 1.000 marek. Podářilo se nám tak získat všechny tři vydané série v této emisi.

Dluhopisy města Karlovy Vary se poslední době těší zájmu o něco většímu zájmu, byť jde zejména o dolarovou půjčku. Z hlediska oboru skripofilie jsou však ostatní emise neméně zajímavé, ne-li zajímavější, ale to je na samostatný článek.

Druhým dnes prezentovaným kusem je násobková hodnota akcie sirkárny Solo Sušice. Jednotlivou akcii stále vedeme ve sbírce B, ale v originále se nám podařilo získat 25-ti akcii ze stejné emise.

Na to, že společnost „Solo“, spojené akciové československé sirkárny a lučební závody byla velkou firmou, která vydala 260.000 akcii, přičemž v této emisi z 15. dubna 1929 bylo vydáno 130.000 akcii, tedy celá polovina kapitálu, tak nutno říci, že se tyto akcie téměř neobjevují a tento násobek se objevil vůbec poprvé.

Jedním z témat pro některý z příštích čísel našeho věstníku by byl zajímavé rozebrat vlastně vydávání násobkových akcii, protože v řadě případů nebyly jednotlivé akcie vůbec tištěny a nebo naopak ač byly ve stanovách určeny rozličné násobky, nebyly ty nikdy prakticky tištěny. To se týká především menších akciových společností. Právě objevení realizovaných násobků u tak velké společnosti jako je „Solo“ je o to zajímavější a láká hledat další podobné.

A2163 – Dluhopis Karlovy Vary, série II. z 18.6.1909 na 1000 marek
A2155 – Akcie Solo akciové čs. sirkárny na 25x 200 Kč z 15.4.1929 (dole)

A2159 – Akcie Rosické báňské společnosti na 200 zl. z 1.1.1895

< A2170 – Akcie Nitranské ľudové banky na 100 zl. z 11. 10. 1891

Další dvě dnešní novinky jsou však zcela nové doposud neznámé kusy.

Tím jedním je akcie Rosické báňské společnosti vydaná ve Vídni 1. ledna 1895 na 200 zl. Akcie je zajímavá i tím, že jde o znehodnocený a rozřezaný kus, resp. dva kusy. V emisi bylo vydáno 4.500 kusů. V roce 1922 došlo k výraznému zvýšení kapitálu a zřejmě při nostrifikaci i k výměně všech stávajících akcií. Ty byly perforovány a zřejmě poté ještě rozřiznuty na dvě poloviny. Náš kus je právě ukázkou toho, že někdo si dal práci spojit dva kusy opět do jedné podoby. Spleení je patrné jak

v odstínu papíru, tak patrným zlomem v obraze. Jelikož výrobce této akcie neměl k dispozici obě půlky stejné akcie, použil ke spleení půlek ze dvou různých akcií a tak dosáhl rekonstrukce celé akcie. Jde zcela jistě o dobovou záležitost, takže můžeme neznámému dotýčnému poděkovat, že myslel na záchranu podoby této akcie pro příští generace.

Akcie Rosické báňské společnosti byly kótovány jako exoty na pražské burze, ale na vídeňské se obchodovaly na oficiálním trhu. Vždy však šlo o kmenové akcie. Firma vydala ještě prioritní akcie, které měly nárok na 7% dividendu, ale ty nebyly zařazeny k obchodování.

Druhou novinkou je akcie Nitranské ľudové banky vydaná 11. října 1891 v Nitře na 100 zlatých. Jde o klasickou dekorativní akcii maďarského stylu, která byla obvyklá i na Slovensku, což je pochopitelné. I tento kus byl perforován zřejmě ve dvacátých letech při výměně akcií, ale opět přežil skartaci. Jeho okraj byl zřejmě seříznut nebo zastřížen, ale exponát je jinak ve velmi dobrém stavu.

Kromě řady československých cenných papírů jsme do novinek získali též celou řadu zahraničních kusů, ale pochopitelně celou řadu exponátů i do ostatních sbírek. Jistě se s novinkami seznámíte na stránkách muzea a nebo si některé vybrané kusy představíme zase příště v našem věstníku.

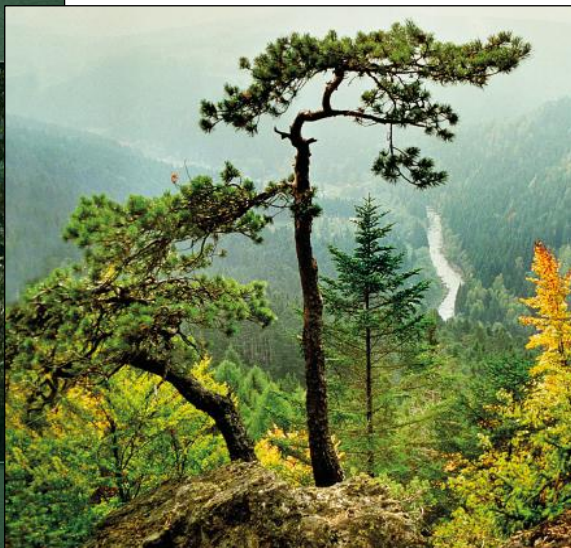
ŠUMAVSKÁ LEDOVCOVÁ JEZERA, KARY, STRŽE A VODOPÁDY

Ivo Svoboda

DAS
MEDIA

DAS
MEDIA

Šumavou
vrcholy
i údolími

Durch Berg
und Tal
Böhmerwald

IVO SVOBODA

DAS MEDIA, a.s. vydává pro všechny milovníky přírody knihy z edice „Šumava“. Autorem je Ivo Svoboda, který působil na Šumavě jako lesní inženýr a má tak nejen bohaté odborné znalosti, ale zejména svůj rozsáhlý fotoarchiv a dokumentaci.

Zatím posledním počinem je obrazová publikace „Šumavou vrcholy i údolími“, která je svým rozsahem i zpracováním zcela unikátní a potěší každého, kdo ocení krásy přírody a celého regionu.

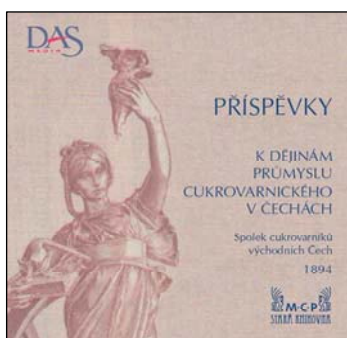
V edici MCP vydávané ve spolupráci s Muzeem cenných papírů vyšly zatím dva tituly a to katalog cenných papírů z oboru pivovarů a sladoven a příspěvky k dějinám průmyslu cukrovarnického ve východních Čechách, 1894.

Všechny tituly najdete v knihkupectvích po celé ČR a nebo si je můžete objednat na naší adrese.

DAS MEDIA, a.s.
Pod Vílami 13
140 00 Praha 4 - Nusle

media@das-mcp.cz

www.das-mcp.cz

PIVOVARY A SLADOVNY KATALOG CENNÝCH PAPÍRŮ

MCP

 M·C·P
MUZEUM CENNÝCH PAPÍRŮ
NADAČNÍ FOND

NADAČNÍ KONTO

369 000 369 / 2010

Fio banka, a.s.

Muzeum cenných papírů, nadační fond, Pod Vílami 1038/13, 140 00 Praha 4 - Nusle, IČ 28 42 98 93, fond zapsán v nadačním rejstříku MS v Praze N697. Věstník je vydáván měsíčně jako zpravodaj o činnosti fondu a jeho sbírkách. Je šířen prostřednictvím webových stránek muzea za pomoci DAS MEDIA, a. s. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Šíření všech reprodukcí i textů bez dalšího souhlasu MCP je zakázáno a podléhá autorskému a reprodukčnímu právu.